

Șef Rabin dr. MOSES ROSEN

PÎNĂ CÎND?

„Pînă cînd?“, mă întreba interlocutorul meu de-acum zece ani.

Ne pregăteam de-a treizecea comemorare a exterminării sfințelor noastre obști din nordul Transilvaniei. O făceam cu înfrigurare, cu pasiune, cu întreaga mea ființă, pentru că simțeam o poruncă venită de dincolo, o sacră chemare să-i amintim pe *הנחשבים והעייפים*, „Ceii iubiți, cei dragi“, să le grăim dorurile pe care n-au apucat să le rostescă, să strigăm mai departe rugile pe care flăcările cuptoarelor sau gazele satanicele camere ale morții le-au întrerupt.

„Pînă cînd veți mai organiza astfel de comemorări?“, continuă omul cu care stăteam de vorbă. O spunea parcă cu dorința de a fi lăsat în pace, de a nu i se mai zgîndări conștiința, de a nu i se mai turbura seninătatea. O spunea parcă cu ciudă, ca un reproș.

„Pînă cînd?“. Omul nostru nu era antisemit. Îl cunoșteam de mulți ani. Viața lui o închinase Binetui, Dreptății. A luptat împotriva răului și a stat alături de noi atunci cînd alții ne-au părăsit. Și totuși...

„Pînă cînd?“. Întrebarea lui trăda un sentiment de agasare, o dorință de uitare, de reintrare în normal. Mereu și mereu să-i amintim? Ce-a fost, a trecut. Acum, să nu ne mai chinăm cu grozăviile de care ne despart deja deceniile. „Morții merg repede“, sună un cinic proverb popular.

I-am răspuns: „Pînă cînd? O mie de ani și, de va fi nevoie, încă o mie și încă una. Tocmai spre a putea ajunge odată la o viață liniștită, tocmai spre a da omenirii o conștiință senină n-avem voie să lăsăm să se astearnă vîlul uitării asupra tragediei, fără de precedent și fără de asemănare în întreaga istorie, tragedia celor șase milioane de evrei.

„Pînă cînd?“. Pînă cînd vom fi convinși că nu mai există fiare cu chip de om, care tinjesc după „răzbumare“, cărora le e «sete de sînge», care sînt potențialii călîi în viitoarele Auschwitzuri.

„Pînă cînd?“. Mai trăim noi, martorii, noi, supraviețuitorii, noi, cei care am pierdut în pirjolul cuptoarelor ființe dragi, și se aud deja glasuri «științifice» ca al lui Irving din Anglia sau «publicistice» ca al lui Faurisson din Franța sau «poetice» în alte părți care vorbesc de «santajul» pe care l-am face noi, evreei, cu «povestea» celor șase milioane de martiri ai neamului nostru.

Ce se va întimpla atunci, după noi, dacă vom înceta să aducem aminte? Uitarea lor va însemna validarea minciunii, a minciunii interesate să pregătească terenul pentru un nou Holocaust.

„Pînă cînd?“, stimate interlocutor. Pînă atunci cînd nimeni nu se va mai simți agasat de durerea, de jalea, de doliul nostru; pînă cînd toți oamenii vor

cobori în adinecul conștiinței lor și vor găsi acolo filonul de aur al omeniei și atunci durerea noastră va fi și a lor.

Fenomenul freudian al refuzării nu aduce nimic bun pentru indivizi care au păcătuit, produce catastrofe pentru colectivitățile care ar înclina să alunece pe această periculoasă pantă a uitării.

Dimpotrivă. A aduce la suprafață Răul, a-i analiza cauzele, a-l înfiera în toată a sa urîțenie, a-l stigmatiza spre a nu mai putea fi repetat — iată sensul comemorării ce o săvîrșim.

Așa s-a desfășurat dialogul meu, acum un deceniu, cu un om de omenie care m-a înțeles și a fost de acord cu mine. El nu se mai află printre cei vii. Sufletul său sălășluiește în lumea în care se întîlnește cu cele șase milioane de nevinovați care au fost arși de vii, sfîșiați de ciini, ciopriți în laboratoare, asfixiați în vagoane. Dacă, dincolo, sufletele morților vorbesc între ele, interlocutorul meu poate să asculte la nesfîrșit răspunsuri la întrebarea sa „Pînă cînd?“.

Dincoace, în efemera noastră lume, în acești zece ani care s-au scurs, multe s-au întimplat, care m-au întărit în răspunsul ce l-am dat atunci.

Memorie a omenirii întregi, fii trează, căci de aceasta depinde însăși existența noastră, a tuturor.

Da. A tuturor, nu numai a evreilor. Au fost asasinați atunci, sub dominația horticistă, și români și nici aceasta nu trebuie uitat. Au căzut atunci victime a barbariei horticiste bărbați, femei, bătrîni și copii din rîndul populației românești.

Desigur că nici o tragedie nu are proporțiile celei pe care am trăit-o noi, evreei. Aceasta nu înseamnă însă că avem voie să uităm, nici măcar o clipă, că atîtea alte popoare au căzut și ele victime ale fascismului. Spunea mare scriitor Elie Wiesel (care la vîrsta de 14 ani a fost minat din Sighet la Auschwitz și a devenit apoi Ieremia generației noastre), spunea, gîndindu-se la gravitatea și iminența pericolului atomic mondial, că „astăzi, toți oamenii au devenit evrei“.

Acesta e adevărul. Cu soluția „uitării“ nu numai noi, evreei, ci toți oamenii au devenit candidați pentru un viitor Auschwitz pe scară mondială.

Să amintim deci, să nu încetăm de a aduce aminte, să nu-i lăsăm pe oameni să se lege în iluzii, să-i trezim din „cea mai bună din lume“ în care vor să se complacă și să le strigăm la toți, tuturor popoarelor lumi!

IZKOR, Aminteste-ți!

40 de ani de la deportarea evreilor din nordul Transilvaniei vremelnice ocupat de horticisti

Nu doar evreeii comemorează

IZKOR... 'זכור ה'

Cu durere și pietate, obștea evrească din România cinstește memoria sacră a celor aproape 150.000 de frați și surori din sfințele comunități din nordul Transilvaniei, care au pierit de moarte cumplită, sub ocupația fascistă-horticistă.

În viață și în moarte ei au fost nedespărțiți. Laolaltă au pornit pe drumul fără de întoarcere al deportării și și-au sfîrșit zilele Al Kidus Hașem, torturați, infomețați, asfixiați în trenurile morții, gazaiți, împușcați, arși de vii...

Ei au pierit în noaptea fascistă, în ceasul de cumpănă cînd pe cerul acestei țări prindeau să mijesească zorile libertății.

Fie jertfa lor deapururi sfințită! Dumnezeu să-i odihnească în Gan Edenul măreției Sale, alături de toți cei drepiți! Amen!

În primăvara și vara anului 1944, au pornit pe drumul deportării și al morții:

din fostul județ Bihor		din fostul județ Odorhei	
Oradea	19.838 suflete	Odorhei	313 "
Salonta	740 "	alte comune	1.049 "
alte comune	5.572 "	din fostul județ Satu Mare	
din fostul județ Cluj		Satu Mare	11.533 "
Miercurea Cluj	268 "	Baia Mare	2.030 "
Gheorgheni	619 "	Baia Sprie	322 "
alte comune	1.338 "	alte comune	11.485 "
din fostul județ Cluj		din fostul județ Sălaj	
Cluj	13.504 "	Zalău	429 "
Huedin	1.026 "	Carei	2.394 "
alte comune	2.021 "	Șimleul Silvaniei	1.568 "
din fostul județ Maramureș		alte comune	9.363 "
Sighet	10.609 "	din fostul județ Someș	
alte comune	23.480 "	Dej	3.360 "
din fostul județ Mureș		Gherla	1.037 "
Tirgu Mureș	5.193 "	alte comune	6.222 "
Reghin	1.587 "	din fostul județ Trei Scune	
alte comune	3.597 "	Sf. Gheorghe	378 "
din fostul județ Năsăud		Tg. Secuiesc	97 "
Bistrița	2.198 "	alte comune	467 "
Năsăud	495 "		
alte comune	3.752 "		

Cluj, Oradea, Sighet, Satu Mare, Carei, Turda, Sărmașă, cîte orașe, cîte sate, cîte județe sau regiuni, sau mari colectivități umane sau conștiințe frîmțate ar trebui să coboare drapele în bernă sau drapelul conștiinței în bernă sau drapelul sensibilității sau al solidarității umane în bernă, astăzi, cînd comemorăm pierderea — în urmă cu patruzeci de ani — a 150.000 de evrei?

A fost o perioadă de tragice evenimente, cînd comunitățile noastre au fost decimate, unele complet distruse și cînd furia horticistilor a lovit și populația românească, ucînd mii de țărani nevinovați la Moisei, Ip și în alte localități, unele sate fiind rase de pe fața Pămîntului.

Fără a uita pe cei uciși, de orice neam ar fi, comemorăm cu pietate, în acest iunie 1984, pe cei aproape 150.000 de evrei din nordul Transilvaniei, ocupat vremelnice de horticisti.

Nu doar evreeii comemorează! Nu doar inimile evreilor singerează! Nu doar sufletele lor sînt indolate, ci ale tuturor celor ce simt omenie!

Din Nordul Transilvaniei, ocupat vremelnice de horticisti, au fost ridicați oameni și duși la tăiere, la spînzurătoare, la împușcare, la înec, la gaze, la ardere în cuptoare, în gropi sau șanțuri blestemate, la torturare și ucidere prin nenumerate mijloace, pe care nici medievalitatea, nici anticlitarea, nici canibalitatea nu le-au cunoscut și nu le-ar fi putut concepe.

S-a întimplat asta? S-a putut întimpla asta în secolul de grație XX? În Europa? În „civilizata“ Europă?

În secolul eradicării malariei, al cvasieradicării sifilisului și a tuberculozei nu s-a putut eradica blestemata ură dintre oameni? În secolul aviației, al zborurilor cosmice, al posibilității desprinderii de

Pămînt, omenirea nu s-a putut desprinde de primitivism, de canibalitate, de instincte primare, de prejudecăți rasiste?

A putut ea să condamne la moarte și la morți, la chin și la chinuri, la umilire și la umilinte mii, zeci de mii, sute de mii de ființe umane? Pentru „motivul“ că sînt evrei?

În secolul descoperirii feței invizibile a Lunei, omenirea și-a putut acoperi fața ca să nu vadă cohorte de evrei, de oameni nevinovați care erau duși la execuție? În era marilor descoperiri acustice, a ascultării mesajelor din Cosmos, din Univers îndepărtat, din lumi situate la milioane de ani-lumină, oamenii n-au putut auzi nici măcar vaietele sutelor de mii de oameni de *lingă ei*? Ale ohoartelor de oameni minaiți la moarte de neoameni?

Pe salazisti, pe horticisti, pe călăii fasciști de orice neam fi blestem. Pe cei ce au conceput chinurile și masacrele, pe cei ce au condamnat la chinuri oameni nevinovați, pe cei ce au ordonat chinuri și crime, pe cei ce le-au executat, cu exces de zel, îi condamn la chinurile lui Tantal.

Pe cei ce au apărut victime, pe români care au adăpostit evrei fugiți din pirjol, pe cei ce au ascuns — cu riscul vieții lor — vieți în primejdie, pe cei ce au smuls oameni din ghearele unor neoameni și, în ultimă instanță, din ghearele morții, pe cei ce au protestat în numele omeniei și al unor nobile idealuri politice, sociale, umanitare îi binecuvîntez. Fie-le viața fericită și somnul liniștit și binele răsplătit cu bine și zbaterea, în

HAIM BEN AKIVA

(Continuare în p. 7)

40 de ani de la deportările evreilor

SĂRMAȘ: „Valea plîngerii“

Sărmaș. O comună situată la aproximativ 60 de km de Cluj. Locuiau aici 126 de evrei. Acum 40 de ani, o unitate militară hortică a ocupat, pentru scurt timp, Sărmașul. Fasciștii i-au adunat pe toți cei 126 de evrei din localitate, i-au îngrămădit într-un grajd și i-au torturat timp de zece zile. Era în ajun de Roș Hașana 5704 (8 septembrie 1944).

Evreii au fost încercați în căruțe, după ce li s-a spus să-și ia cu ei tot ce aveau mai de preț. La căderea nopții, căruțele au fost oprite lângă un deal, situat la câțiva kilometri de comună, un loc cărăuia i se spunea Cămărași. Evreii au fost miinați cu baionetele pe deal, li s-a poruncit să sape două gropi, apoi au fost mitraliați. Copiii au fost azvîrliti de vii în gropile comune. Pînă tîrziu după miezul nopții valea a fost răscolită de țipete și gemete, apoi glasurile au amuțit. În zori se mai auzea doar un plîns de copil. Pe urmă — nimic...

Relatarea de mai sus a fost făcută de

tăranul Ion Mocean, martor ocular, care a asistat la măcel, ascuns într-un lan de porumb din apropiere.

Cercetările medico-legale, făcute în februarie 1945, au confirmat că spusele martorului privind modul în care au fost asasinati cei 126 de evrei din Sărmaș sint exacte.

După acest masacru nu a mai rămas nici un supraviețuitor al obstii, neputîndu-se identifica morții. De aceea, pe cele 126 de lespezi de la Cămărași se poate citi: „Aici zace un copil!“. „Aici zace un bărbat!“...

Oamenii din împrejurimi au numit locul acesta „Valea plîngerii“. Pe un perimetru împrejmuit de un gard de zid se înalță un monument impresionant în simplitate, în sobrietatea lui, memento și îndemn pentru generațiile viitoare ca asemenea atrocități să nu se mai repete nicicînd în istoria omenirii.

FRANCISC HABER

Sărmaș: Morminte ale copiilor uciși al Kíduș Hașem

DEJ: „Maialul“ din pădurea Bungur

MAI ÎNTÎI CÎTEVA DATE...

● În 1850 se autorizează așezarea evreilor în Dej. ● În fruntea rabinilor din Dej s-au aflat timp de o sută de ani membrii familiei Paneth. ● În 1862 este ales rabin Menahem Mendel Paneth, fiul lui Ieheskel Paneth, Rabinul Șef al Transilvaniei. ● A deschis o ieșivă. ● I-a succedat Moșe, apoi Ieheskel, apoi Iacob Elimeleh, ucis, împreună cu soția și cei patru copii, în lagărul de la Auschwitz. Doi băieți le muriseră pe cîmbile Ucrainei, în detașamente de muncă obligatorie ale regimului hortică. ● În 1909 a fost inaugurat noul templu, unul dintre cele mai frumoase din Transilvania. ● Ulterior funcționau două sinagogi, 11 case de rugăciune, cinci ieșivot.

DEPORTAREA

...În Dej, trupele germane au apărut la 21 martie 1944. Autoritățile fasciste ungare au avertizat pe reprezentanții evreilor și i-au avertizat că nerespectarea ordonanțelor privind măsurile anti-evreiești va duce la pedepse drastice. O primă ordonanță obliga ca, începînd din 5 aprilie, „fiecare evreu trecut de șase ani, fără deosebire de sex, să poarte pe haină, la piept, în partea dreaptă, la loc vizibil, o stea galbenă cu șase colțuri, de dimensiunea 10 × 10 cm...“ În-călcarea acestei ordonanțe atrăgea pedeapsa cu închisoare sau internarea pe șase luni. Apoi, alte măsuri de persecuție: s-au luat telefoanele; evreilor li s-a interzis să călătorească; au fost sigilate aparatele de radio...

Rapoartele oficiale arată că populația românească, asuprită și amenințată și ea de organele hortică, și-a manifestat compasiunea și dorința de a ajuta pe conțetăenii ei evrei. Primăria din Dej a cerut conducătorilor Comunității Evreiești să alcătuiască liste cu numele tuturor evreilor, sub pretextul că li se vor schimba cartelele de zahăr și săpun. Listele au inclus 3266 de nume.

La 16 aprilie, s-a publicat ordonanța 1600/1944 privind declararea și confiscarea averilor evreiești. În 21 aprilie, toate magazinele evreiești au fost închise. Încă în 7 aprilie a apărut o ordonanță care specifica că „evreii care vor fi transportați ca prizonieri vor putea lua cu ei doar hainele pe care le poartă, cel mult două schimburi, alimente pe cel mult 14 zile, alte obiecte, cel mult 50 de kg, incluzînd așternuturi, perne, saltele. Nu au dreptul să ducă cu ei bani, bijuterii și alte obiecte de valoare“.

În Dej stringerea evreilor în vederea deportării a durat trei zile: 3—4—5 mai. Ei au fost duși și ținuți sub cerul liber în pădurea Bungur, locul tradiționalilor „maialuri“ și serbări populare. În mai 1944, pădurea Bungur a devenit... ghetou. Singurul lucru pregătit pentru evreii îngrămădiți în pădurea au fost paie, ca pentru vite... Oamenii au început să-și facă, din te miri ce și cum au putut, corturi. Apa era adusă cu cisterna și trebuia să stai la rînd să primești o cană de apă. Soldații care păzeau lagărul se distrau lovindu-i pe cei ce-și așteptau rîndul la apă. În cîteva zile s-a organizat o bucătărie comună, la început numai pentru copii.

Autoritățile locale dădeau doar o foarte mică cantitate de fasole, mazăre, cartofi, pline — insuficientă pentru a

asigura hrana tuturor. În aceste condiții, oameni simpli au dovedit un impresionant simț de omenie. Cînd Mihai Moldovan din Ocna Dejului a aflat că evreii flămînzesc, și-a minat vîcuța în pădurea Bungur. Autoritățile l-au prins și l-au schingiuit în mod bestial. Minerul acesta român a rămas infirm pe viață.

Nu aceasta a fost însă atitudinea cercurilor oficiale. Ziarul local „Szamos-völgye“ scria, referindu-se la faptul că drept ghetou a fost aleasă pădurea Bungur: „Este un loc prea frumos pentru evrei. Ar fi trebuit să fie duși pe un cîmp gol ca să cunoască natura“. Cum s-ar putea uita chinurile la care au fost supuși locuitorii ghetoului pentru a stoarce de la ei tot ce aveau mai de preț? Au fost cîteva care au reușit să fugă din lagăr, să se ascundă sau să treacă în partea neocupată din România; dar, din păcate, prea puțini...

În 28 mai a pornit spre o direcție necunoscută primul transport din ghetoul de la Dej. Se vorbea despre Kenyérmező (localitatea „Cîmpul Piinii“), unde, în primul război mondial, ar fi fost o tabără de internare. Se spera că în acest oraș vor fi puși la muncă pînă la sfîrșitul războiului. Dar n-a fost așa. Au fost îngrămădiți, cîte 70—100, în vagoane în care puteau încăpea 40 de oameni sau 5 cai. În vagoanele sigilate era o căldură înăbușitoare și un aer pestilential. Transportul a durat trei zile. La Koșice, va-

goanele au fost preluate de nemici, înainte de a fi predați, candidații la moarte au mai fost jecmăniți încă o dată, nîndu-li-se: „acolo unde vă duceți mai aveți nevoie de nimic“.

După trei zile a sosit la Auschwitz primul transport de evrei din Dej, ultimul a părăsit orașul lor de baștină în 6 mai.

Soarta evreilor deportați din Dej este identică cu cea a tuturor evreilor din la Auschwitz: selectarea; de către Mengele, pentru cele două drumuri: drumul spre camera de gaze sau drumul spre muncă forțată și chinurile nemane, cu șansă de supraviețuire. Cîș murit nu se va ști niciodată. Cartelele au dispărut, morminte nu există, măcar ceneșă mormintelor. Dar lista deportaților din Dej s-a găsit. Pe ea sint cîte 3266 de nume. Au scăpat 230, murit 3027 (peste 92%).

În 4 iunie 1947 a fost dezvelit la Dej „Monumentul deportaților“, din fața rîii sinagogi. Opera sculptorului Marcell Izsaak din Tirgu-Mureș vorbește vîntului despre tragedia evreilor din Dej, un monument al durerii, un loc de culegere, un memento că somnul unii naște monștri, că uitarea nu trebuie să ne invalideze. Omenirea trebuie să știe ce au fost în stare să facă răștii și acolții lor. Pentru ca asemenea orori să nu se mai repete!

ORADEA: În orașul natal, după uragane

În aprilie 1944 am primit ordin de chemare la Baia Mare, la Regimentul de muncă obligatorie. Aici s-au format unitățile, care au totalizat aproape 50 000 de evrei, de toate vîrstele, din orașele și satele nordului Transilvaniei, aflată sub ocupația hortică. Aceste unități, de tristă amintire, formate din cîte 200—220 de evrei, fără dreptul de a purta uniformă, fără instrucție militară și fără arme, dar sub jurisdicția legilor marțiale, au fost dirijate pe front pentru deminării în fața trupelor combatante sau pentru construirea unor fortificații. Unitățile au fost comandate de un ofițer de rezervă, ajutat de 4—5 subofițeri. Lipsa de omenie, cruzimea acestora au rămas de tristă notorietate.

În acele vremuri primirea ordinului de chemare pentru un evreu a fost totuși o adevărată șansă. Autoritățile hortică începuseră aplicarea măsurilor de separare în ghetouri a populației evreiești, în vederea aplicării „soluției finale“, preconizate de Hitler. Trimiterea la muncă însemna a nu intra în rîndurile deportaților.

Întîmplarea a făcut ca unitatea din care făceam parte să fie dirijată în orașul meu natal, Oradea. Dar ce tristă întoarcere a fost aceasta!... Înbarcați în vagoane de marfă, trenul a sosit în gară pe data de 2 iunie, ziua în care părăsise orașul ultimul convoi de evrei.

Unitatea mea, formată aproape în întregime din orădeni, ar fi avut menirea, după titlatură, să curețe orașul de urmele bombardamentelor aeriene. Peste puțin timp după sosirea noastră în oraș am primit însă misiunea să „golim“ ghetoul, de unde fusese deportată populația, respectiv să adunăm din case toate obiectele de îmbrăcăminte sau mobilă și să le depozităm — după dijmuirea lor de către oficialități — în clădirile sinagogilor.

Am intrat în fostul ghetou cu inimile sfîșiate. Cei mai mulți dintre noi cunoșteau adresa la care cei dragi își petrecuseră ultimele zile înainte de deportare.

Tabloul ce ni s-a înfățișat ochilor a fost îngrozitor. Toate camerele din fiecare apartament fusese transformate în dormitoare și, în funcție de suprafață, fusese îngrămădite în ele pînă la 15 persoane. Pe mese se găseau resturi de mîncare, pe mașinile de gătit mîncăruri pe jumătate pregătite, mucegăite, peste tot urme ale grabei cu care oamenii fusese ridicăți pe nepregătite, fără să fi avut măcar posibilitatea să adune, pentru acel drum lung și fără întoarcere, măcar un minimum de îmbrăcăminte și alimente, necesare pentru supraviețuire. În fiecare cameră, pe un perete, am găsit afișată, pe un formular tip, cu ștampila unității speciale de jandarmerie, lista persoanelor încarțurite.

Cunoșteam adresa la care au fost cațați ai mei în ghetou. Mi-o comunicase tata, printr-o carte poștală expediată încă la Baia Mare, în momentul în care familia trebuise să părăsească locuința în

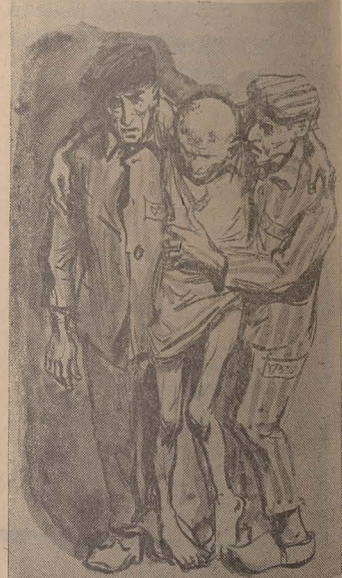
care s-a născut mama și în care a trăit timp de decenii întreaga noastră familie. Cartea poștală o am în fața mea, ea conține doar cîteva cuvinte, scrise în mîngăv: „Părăsim acum locuința noastră vom fi încarțurii la dl profesor Steiner. Ai grijă de tine. Tatăl tău“.

Cu stringere de inimă am intrat în locuința indicată, în speranța că voi găsi un obiect, o amintire de la cei dragi. În mica încăpere, de cîteva metri pătrați, după cum am putut citi din formularul cu ștampila de pe perete, erau cuceris opt persoane: părinții mei, sora și fratele, trei mătusi și un văr. Nici o urmă de vreun pat. Dormiseră pe jos în mijlocul încăperii se aflau o masă și trei scaune. Afii și nimic mai mult. Se vedea că fusese scoși din camera de mare grabă, într-o dimineată. Așternuturile nu fusese strînse, iar pe masă în cîteva cești, a rămas iar din supăgat de cafea și alături ceva pine uscate și mucegăite.

Morții noștri nu au morminte. Pietrelor funerare sint monumentele ridicite în amintirea lor la Oradea, Sighetu Marmației, Dej și în celelalte orașe. Mulți dintre ei au fost asasinati la Auschwitz chiar imediat după sosire, dar mulți au fost transportați în alte lagăre ale morții și au pierit împreună cu evreii din celelalte țări crotopite de fascism.

În fața oricărui monument ridicat în amintirea victimelor fascismului, a zeilor de milioane de martiri, să ne oprim cî piosenie, pentru că fiecare dintre ele reprezintă și martiriul morților noștri.

E. SZABO

din nordul Transilvaniei în perioada ocupației hortiste

INTREBĂRI PENTRU BUNA OMENIRE

Cind au plecat spre foc coloane

stoarse,
Cind visele ni se-necau la Auschwitz,
Ciți v-ați ținut departe, să tăceți?

Cind tata ne-a lăsat pe mina soartei
Pictind întii fulgi în părul mamei,
Cind lumea lui s-a risipit, cenușă,
Ciți i-ați semnat osinda, surzi și muți?

Bunicul cind s-a dus spre Dumnezeu,
Cind flăcările l-au ales, la bătrânețe,
Cind serum curgea prin rănilor durerii,
Ciți ați orbit? Ciți n-ați cercat

vorbii?

Stiu, mulți ne-ați apărat cu trupul
vingându din foc, cit v-a lăsat puterea,
Dar azi și miine, bună omenire.

Ne dai un drept la trai curat și demn?

G. GOLDNER

PE RIURILE TALE AM STAT CINDVA ȘI-AM PLINS

„Pe riurile Babilonului
Acolo-am stat și-am plins...”
(Psalm 137)

Pe riurile tale,
Pe Someș și pe Iza,
Pe Crișuri și pe Tisa,
Am stat cindva și-am plins.

Era în '44...

Din sute de ieșivot,
Din sinagogi și-altare,
Din heder și melamdin,
Din mii de-nvățăcei,
Din necăjiți evrei,
Din baci și țapinari,
Din trudituri plugari,
Din negustori și rabini,
Din meseriași și medici,
Din trupuri și din minte
Au mai rămas doar nume
Și trombe de cenușă
Și-o vale de-oseminte...

Ba nu, mai e ceva...

A mai rămas acolo,
La loc de negre crime
Un munte de ghetute
Și-o lume de-amintiri,
Povară rece, dusă
De... supraviețuitori,
De cei sortiți să fie
Mereu rățători,
De cei fără odihnă
Cu zi fără uitare
Si noapte de coșmar,
De cei ce se întreabă
De ce-au rămas ei tocmai,
De ce le este viața
O zbatere-n zadar.

Si-a mai rămas vointa
De-a spune omenirii
Că n-are drept să uite
Niciind pe cei ucși,
Niciind pe ucigași,
Că n-are drept să ierte,
Că n-are drept să tacă!

Pe Iza și pe Someș,
Pe Tisa și pe Criș,
Jurăm
Să nu uităm!

HAIM ZWI HALEVI

SIGHET: „Niciind nu voi uita...”

Elie Wiesel

Revista noastră a publicat în nr. 550, din 1 aprilie 1984, extrase, traduse, din cartea „La Nuit”, a scriitorului Elie Wiesel, originar din Sighet, în care descrie impresionant înființarea ghetoului în acest oraș din nordul Transilvaniei, în perioada dictatului de la Viena, deportarea evreilor la Auschwitz și viața de infern a concetățenilor săi în lagărele de exterminare naziste.

Reprezucem acum, din aceeași carte, alte fragmente, de o remarcabilă valoare prin autenticitatea proprie relațiilor martorului ocular și prin forța emoțională a scrisului unui talentat om de litere și combativ militant împotriva fascismului și a emulilor săi actuali.

...Două ghetouri au fost create la Sighet. Unul mare, în mijlocul orașului, ocupând patru străzi, și altul, mai mic, care se întindea pe mai multe ulițe, la periferie.

Îată-ne în ghetoul cel mic. Cu trei zile în urmă aici mai trăiau oameni. Oamenii cărora le-au aparținut lucrurile de care ne serveam noi acum. Ei fuseseră expulzați. Aproape că i-am și uitat.

Dezordinea era chiar mai mare decât în ghetoul cel mare. Probabil că locuitorii fuseseră izgoniți pe nepregătite. Am vizitat camerele în care Louise familia unchiului meu. Pe masă, o farfurie cu supă. Se vede că n-au mai apucat să termine de mâncat. O plăcintă încă nu fusese pusă la cuptor. Pe podea, zăceau cărți aruncate alandala. Poate că unchiul meu se gândise să le ia cu el?!

Ne instalăram. (Ce vorbă mare!) Eu am căutat ceva surcele, surioarele mele aprinsă focul. Neținind seama de oboseală, maică-mea a început să pregătească ceva de mâncare.

— Trebuie să te ții bine, trebuie să te ții bine — repeta ea.

Moralul oamenilor nu era chiar atât de rău; păreau să fi început să se obișnuiască cite puțin cu noua situație. În stradă se făceau auzite discuții optimiste. Nemții nu vor mai avea timp să ne expulzeze, ni se spunea... Pentru cei care au apucat să fie deportați, din păcate, nu mai e nimic de făcut. Dar pe noi, probabil, ne vor lăsa să ne ducem traiul ăsta mizer, pînă la sfîrșitul războiului...

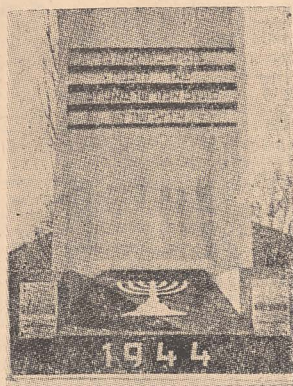
— Cine știe, poate că deportarea ar fi spre binele nostru. Frontul nu este prea departe, curînd va ajunge pînă la noi bubuitul tunurilor. Atunci, oricum populația civilă va fi evacuată.

— Cu siguranță, se tem să nu devenim partizani.

— După părerea mea, toată povestea asta cu deportarea nu-i decît o mare farsă. Nu, nu rideți! Nemții vor pur și simplu să pună mina pe bijuteriile noastre. Or, ei știu că totul este îngropat și că vor trebui să scormonească peste tot; e mai ușor de făcut cînd proprietarii sînt în „vacanță”.

În vacanță!

Aceste discuții optimiste, în care nimeni nu credea, făceau doar să treacă timpul. Relațiile dintre oameni erau din cele mai amicale. Nu mai erau nici bogăți, nici „sus-puși”, nici „personalități”, doar condamnați la aceeași suferință, încă necunoscută.

Memorialul de la Sighetu Marmarășii închinat victimelor Holocaustului

...Sîmbăta, ziua de odihnă, a fost aleasă pentru expulzarea noastră.

În ajun, am luat masa tradițională de vineri seara. Am spus binecuvîntările de rigoare asupra pîinii și vinului și am înghițit bucatele fără să rostim un cuvînt. Ceva parcă ne spunea că sîntem pentru ultima oară în jurul mesei familiale. În cursul nopții n-am ațipit deloc, fiind frîmintat de gînduri, de amintiri.

În zori eram cu toții în stradă, gata de plecare. Convoiul a luat direcția Sinagogii mari. Orașul părea pustiu. Dar, de dincolo de jaluzele, prietenii noștri de ieri așteptau nerăbdători momentul cînd vor putea să jefuiască căminele noastre.

Sinagoga aducea cu o gară mare: bagaje, lacrimi. Altarul era distrus, tapișeriile smulse, zidurile mizgălite. Eram atît de numeroși, încît de-abia se putea respira. Am petrecut acolo 24 de ore groaznice. A doua zi, mărșăluiau spre gară, unde ne aștepta un convoi de vagoane de vite. Jandarmii hortiști ne-au împins să urcăm vreo optzeci de persoane într-un vagon. Vagoanele au fost plumbuite.

...Trenul s-a oprit într-o gară. Cei de lingă fereastră au putut vedea numele stației: Auschwitz.

După-amiaza s-a scurs încet. Pe urmă ușile vagoanelor au fost date la o parte. Doi oameni au putut coborî să caute apă. Cînd au revenit, au povestit că, în schimbul unui ceas de aur, au putut să afle că gara respectivă era punct terminus. Vom fi debarcați. Aici exista un lagăr de muncă. Condițiile nu sînt chiar atît de rele. Familiile nu vor fi dezmembrate. Doar tinerii vor lucra în fabrici. Bătrînii și bolnavii vor lucra la cîmp.

Barometrul încrederii a făcut un salt. Ne-am eliberat de coșmarurile nopților precedente și i-am mulțumit celui Atotputernic...

...Către 11 noaptea, trenul s-a pus în mișcare. După un sfert de oră, el a încetinit din nou. Prin ferestre se zărea sîrmă ghimpată; am priceput că trebuie să fi ajuns într-un lagăr. Cînd trenul s-a oprit am zărit profilindu-se pe cerul negru flăcările care ieșeau dintr-un horn înalt.

Priveam flăcările în noapte. Un miros respingător plutea în aer. Deodată, ușile s-au deschis. Niște personaje ciudate, îmbrăcate cu veste vîrgate și pantaloni negri, sîrîră în vagon. În miini țineau cite o lanternă și o cravașă. Începură să lovească în dreapta și în stînga, înainte de a striga:

— Toată lumea să coboare! Lăsați totul în vagoane. Repede!

Sărirăm afară. În aer plutea un miros de carne arsă. Era, probabil, miezul nopții. Sosiserăm. La Birkenau.

...Un deținut se apropie de noi.

— Mulțumiți?

— Da, răspunse cineva.

— Nenorociților, veți fi duși la crematoriu. (Trierea se făcuse la Auschwitz —

Niciind nu voi uita această noapte, prima noapte de lagăr, care a făcut din viața mea o noapte lungă și de șapte ori zăvorâtă.

Niciind nu voi uita fumul acela.

Niciind nu voi uita obrăzorii copiilor ale căror corpuri le-am văzut transformate în rotocoale de fum sub un azur mat...

Niciind nu voi uita tăcerea nocturnă care m-a lipsit pentru totdeauna de dorința de a trăi.

Niciind nu voi uita aceste clipe care au asasinat sufletul meu și visurile mele, devenite vane.

Niciind nu voi uita toate acestea, chiar de-ar fi să trăiesc o veșnicie. NICIIND!

n. red.) Se pare că spunea adevărul. Nu departe de noi, dintr-o groapă ieșeau flăcări, ca niște gigantice limbi de foc. Acolo se ardea ceva. Un camion se apropie de groapă și își descărcă conținutul: erau copii mici. Bebeluși. Da, i-am văzut, cu ochii mei!... Copii în flăcări. (E de mirare că de-atunci n-am mai putut dormi normal?)!

Iată deci ce ne așteaptă. Ceva mai departe se găsea o altă groapă, mai mare, pentru adulți.

Mi-am ciupit fața: oare mai trăiam? Eram treaz? Nu-mi venea să cred. Cum era oare posibil ca să fie arși copii și ca lumea să tacă? Nu, toate acestea nu puteau fi adevărate. Halucinație...

Vocea tatălui mă smulse din gîndurile mele.

— Păcat... Păcat că nu te-ai dus cu maică-ta. Am văzut mulți copii de vîrstă ta care s-au dus cu mamele lor...

Vocea îi era teribil de tristă. Am înțeles că el nu vroia să vadă ceea ce ar putea să mi se facă. Nu vroia să-și vadă arzînd unicul fiu.

O sudoare rece îmi acoperea fruntea. Dar i-am spus că nu-mi vine să cred că în epoca noastră se ard oameni; umanitatea n-ar putea tolera așa ceva...

— Umanitatea? Umanitatea nu se interesează de noi. Astăzi totul e permis. Totul e posibil, chiar și existența cuputoarelor de ars oameni vii.

Vocea îi era strigătoare.

— Tată — i-am zis —, dacă e așa, nu mai vreau să aștept. Mă voi duce spre sîrma ghimpată cu curent electric. E mai bine decît o agonie de ore întregi în flăcări.

Nu-mi răspunse. Pîlîngea. Corpul îi era scuturat ca de un cutremur. Lingă noi toată lumea pîlîngea. Cineva începu să spună Kadișul, rugăciunea pentru morți. Nu știu să se fi întîmplat cîndva, în lunga istorie a poporului evreu, ca oamenii să rostească Kadișul pentru ei înșiși.

— Isgadel veiskadeș șemei rabu...

Continuam să mergem. Ne apropiam puțin cite puțin de groapă, de unde se degaja o căldură infernală.

În adîncul inimii, îmi luam rămas bun de la tatăl meu, de la universul întreg și, fără voia mea, pe buze, cuvintele veneau ca un murmur: Isgadel veiskadeș șemei rabu. Inima părea că mi se prefăcea în țîndării. Iată. Mă găseam în fața Îngerului morții.

Nu. La doi pași de groapă, ni s-a ordonat stînga-mprejur și am fost duși într-o baracă.

I-am strîns mina tatălui meu...

40 de ani de la deportarea evreilor din nordul Transilvaniei vremelnice ocupat de hortiști

CLUJ: Cînd Clujul a devenit „Stadt ohne Juden“

Unități ale Wehrmachtului, Gestapoului și SS-ului au sosit la Cluj la sfîrșitul lunii martie 1944. De la 5 aprilie, toți evreii au fost obligați să poarte steaua galbenă, cu scopul de a-i umili, izola, stigmatiza. Au urmat restricții de circulație, de aprovizionare și îndepărtarea evreilor din puținele locuri de muncă în care mai rămăseseră.

La 2 mai 1944 s-a ținut o ședință condusă de primarul László Vásárhelyi și de șeful poliției László Urbán. Celor 150 de participanți li s-a făcut un instructaj privind deportarea evreilor. Sarcinile date cu acest prilej au fost completate și întărite de SS-Hauptsturmführer Strochschneider, comandantul hitlerist al serviciului local de siguranță.

Ghetoul a fost înființat la fabrica de cărămizi din str. Kajántói. Între 2 și 10 mai au fost adunați acolo 15.500 de evrei. Supraaglomerarea, lipsa apei potabile și a instalațiilor sanitare, precum și o alimentație de înfometare au caracterizat viața din ghetou. O clădire specială, denumită în ironie „monetăria”, a servit pentru torturarea celor din ghetou, spre a-i sili să declare valorile ascunse. Bărbații au fost bătuți în fața copiilor lor, femeile sub ochii soților.

Între 15 mai și 7 iunie, ghetoul a fost evacuat de poliția și jandarmeria hortiști. Cei mai mulți dintre evreii aflați în ghetou au fost imbarcați în vagoane de marfă, care au luat drumul spre Auschwitz. Pînă la urmă, Clujul a devenit „Stadt ohne Juden”.

După cum atestă documentele oficiale descoperite după război și după cum rezultă și din depozitiile pline de cinism ale lui Eichmann și ale altor căpetenii ale SS-ului, deportarea evreilor din Cluj, ca de altfel din tot nordul Transilvaniei, s-a desfășurat mai organizat, mai sistematic și cu mai mare zel decît în orice altă parte.

Proteste din partea unor personalități? Cronica acelor zile menționează numele uneia singure: episcopul catolic Aron Márton. „Rara avis” au fost cei care au îndrăznit să ajute aceste victime și pot fi numărați pe degete aceia care și-au asumat riscul de a ascunde evrei.

Ciți clujeni evrei au revenit de la Auschwitz? Circa 1.500, deci mai puțin de 10 la sută. Restul au îngroșat numărul celor pieriți „Al Kidus Hașem”.

LÁSZLÓ ERŐS

„Am fost Häftlingul 61779“

Primăvara aceasta atît de capricioasă îmi evocă ziua ploioasă de-acum patru decenii cînd, la 3 mai 1944, în zori de zi, jandarmii hortiști au bătut la usa noastră, din strada Dacia (Radák utca) 5 din Cluj. Ne-au ordonat ca în zece minute să părăsim casa și să așteptăm în curte sosirea camionului. Am răscolit dulapurile și ne-am îmbrăcat cu tot ce credeam că putem să ducem. Într-un cearceaf am îngheșuit așternutul. În cîteva minute toată casa a fost întoarsă pe dos. Ne-am pierdut parcă mințile de emoție și frică. Nu știam ce ne așteaptă.

În dimineața zilei în care am fost adunați pentru a fi trimiși în ghetou, am fost urcați în camioane și duși spre periferia orașului. Îmi dăinuie și acum pe retina memoriei imaginea aceea de groază cînd o vecină de-a noastră, o femeie trecută de optzeci de ani, paralizată, a fost aruncată ca un sac, de jandarmii hortiști, în camion. Am înțeles că ceva groznic ni se pregătește.

Mii și mii de oameni au fost îngrămădiți pe teritoriul înconjurat de sîrmă ghimpată al fabricii de cărămizi și camioane militare au continuat să verse, în

acest spațiu strîmt, noapte de noapte și zi de zi, alte mii de evrei. Condițiile mizerabile, lipsa oricăror posibilități de igienă, bătăile la care erau supuși oamenii din partea fasciștilor au făcut viața de nesuportat.

După vreo trei săptămîni a venit rîndul familiei noastre să fie imbarcată pentru Auschwitz. Îngheșuiți în vagoane de vite, fără mîncare, fără apă, fără aerisire, am fost transportați cîteva zile și nopți. La sosirea pe rampa lagărului de exterminare am fost despărțită de familie. Pentru ultima oară am văzut-o pe mama, surorile, nepoțelele, celelalte rude. Încă din primele ore de la sosire am fost cu toții mistuiți de flăcările crematoriului.

La intrarea în lagărul „C” — unde am fost repartizat — ni s-a spus: „Ați intrat pe poartă și singura ieșire de aici este prin coșurile crematoriului”.

Cine ar putea să zugrăvească coșmarul prin care am trecut zilnic? Cum au fost selectate persoanele din care urma să se facă săpunul RIF?

Am scăpat cu viață întimplător. Fiind mai tinărar, am fost selectat pentru

muncă și trimisă la fabrica de muniții „Lorenz” din Hoheneibe, în Cehoslovacia. Aceasta s-a petrecut la 11 septembrie 1944. La această fabrică l-am văzut pentru ultima oară — cu prilejul unei inspecții pe care o făcea la acea uzină — pe fiara cu înfățișare de om care se numește dr. Josef Mengele. Ordinul său de a ne extermina, înainte ca trupele naziste să se retragă din fața înaintării Armatei Sovietice, n-a mai putut fi executat de subordonații săi SS-ști.

Aici, în preajma piscurilor falnice ale munților Tatra, la 9 mai 1945, am fost eliberați. În drum spre casă, în orașe și în alte localități ale Cehoslovaciei am întîlnit mii de ofițeri și ostași români, care au luptat eroic pentru distrugerea mașinii de război hitleriste. Ei ne-au luat pe noi, foști deținuți, supraviețuitori ai lagărelor de exterminare, sub ocrotirea lor și ne-au ajutat să putem răzbi mai ușor spre căminele noastre. Pentru gestul lor umanitar le păstrez și le voi păstra totdeauna recunoștința mea.

Spre sfîrșitul lunii iunie 1945 am ajuns la Cluj. Cînd ne deportaseră eram o familie numeroasă, acum am revenit singur. Ani de-a rîndul, în lungile nopți de nesomn, mă torturau amintirile și coș-

marurile trăite în acele vremuri. Cînd de s-a putut petrece o asemenea tragedie? Ce vină au avut toți ai mei de a fi arși în cuptoarele crematoriului? Ce vină avea mama mea, femeie rămasă văduvă încă de tinărar, care a trebuit să-și crească din munca minilor sale cele trei orfane? Ce vină aveau fetițele surorilor mele, care n-au apucat măcar să buctisească încă taina slovelor din cărțile de povești? Ce vină au avut toți cei șase milioane de evrei care au pierit în timpul Holocaustului?

Eu, fosta Häftling cu numărul 61779 în lagărul Auschwitz-Birkenau, rămîn conștientă cînd citesc în ziare că, pe alocuri, foștii noștri călăi, foști SS-ști, hitleriști au posibilitatea să țină și în zilele noastre, în mod public, conferințe și congrese, unde evocă cu nostalgie timpurile „eroice”, cînd exterminau femeii, bărbați, bătrîni și prunci fără apărare. Sînt profund indignată cînd ajung la urechi slogane ale urii fasciste și neofasciste, ale antisemitismului — acest cancer social al tuturor timpurilor.

ABRAHAM GABRIEL
fost Häftling 61779
la Auschwitz

BECLEAN: Doar cîinci la sută...

Becleanul, din județul Bistrița-Năsăud, era pînă nu demult una din așezările pe care localnicii le numeau „oraș de cîmpie”, era de fapt o comună mai răsarită, reședință de plasă. Odinioară, aici, alături de români și de alte naționalități, locuiau și numeroși evrei. Era „a kleine idișe ștetl”, cum își numeau evreii, în idiș, așezările unde pulsa o intensă viață evreiască.

Primii evrei s-ar fi așezat la Beclean prin secolul al XV-lea, însă cu greu se poate reconstitui, în mod științific, perioada de dinainte de 1800. De atunci, existența evreilor în aceste locuri este atestată și de pietrele funerare. Unele date le aflăm din jurnalul lui Torma Iosif, care arată că în anul 1840 locuiau atîția evrei, încît au cerut — și li s-a aprobat — să aibă un medic al comunității. În ceea ce privește numărul evreilor, pe baza datelor din arhive, putem arăta că în 1857 erau 177, în 1891 numărul lor ajungînd la 285. Dacă luăm în considerare că întreaga populație a comunei era de 3.000 de persoane, putem conchide că aici pulsa o importantă viață evreiască.

În Beclean s-a remarcat, în primul rînd, dinastia de rabini Lichtenstein. Rabi Iehuda Lichtenstein era socotit un adevărat tadic, care conducea și o ieșivă, cu sute de buherim. A fost un adept al înmîorîrilor în ulița evreiască. I-a urmat fiul, Șlomo Zalman, care s-a bucurat de stîmă întregii comunități. El, împreună cu întreaga familie, a fost deportat; din cei zece copii, doar unul a rămas în viață. Cu Rabi Zalman s-a stins aripa

din Beclean a dinastiei rabinice Lichtenstein, care, timp de un secol, a jucat un rol important în viața evreilor din Transilvania. Viața activă a comunității își găsea expresie în aceea că aici erau ca și dăni, soheți, melamidim deservit de cult. Din comună, numeroși tineri evrei au plecat la oraș la studii, mai dîntre ei devenind medici, economiști, farmaciști, avocați, care s-au bucurat de stimă și apreciere.

În 1940, în urma dictatului de la Viena, trupele hortiști au ocupat partea de nord a Transilvaniei. Odată cu aceasta încep persecuțiile și față de evreii din Beclean. Sînt decretate și aplicate o serie de legi antievreiești. În 1941 au fost duși la muncă obligatorie 48 de evrei, din care au rămas în viață 7. Becleanul a fost un centru de recrutare pentru munca obligatorie. Detașamentul de muncă 110/34 a plecat din Beclean la 20 iunie 1942 în Ucraina; din 200 bărbați, 130 au murit acolo, unii au decedat în grajdurile de la Doroschi, iar cei care au căutat să scape au fost împușcați. Zece au murit în alte locuri, o bună parte și-au terminat viața în crematoriile de la Auschwitz.

Din Beclean au fost deportați 882 de evrei; dintre aceștia s-au întors doar 42. Mărturia existentă, odinioară, a unei intense vieți evreiești o poartă sinagogii, devenită mută, clădirea fostului heider și multe pietre de mormînt.

ZVI BEN IMMANUEL

(Datele au fost luate după un material al dr. A. Fried.)

Mici comunități evreiești decimate

Alesd. Primii evrei se stabilesc cam prin 1830. Locuiau vreo cincizeci de familii. Erau zilnic trei miniam.

Baia Mare. În oraș trăiau circa 40 de intelectuali evrei. În 1938, locuiau 600 de familii evreiești.

Cehu-Silvaniei. Existau 120 de familii evreiești.

Huedin. Comunitatea evreiască a luat ființă în 1851, în 1938 era alcătuită din 190 de evrei.

Jibou. Trăiau 140 de familii de evrei. Rabinul comunei a fost Șlomo Zalman Klein și a avut 12 copii. Jibou a fost „a git frumm Städtl” („un orașel cu evrei evlavioși”).

Marghita. O sinagogă a fost construită în 1742. Primul rabin al sinagogii construite în 1861 a fost Herman Weinberger, elevul marelui Moșe Sofer. I-a urmat fiul său Samuel, care a condus și ieșiva din localitate.

Năsăud. În 1800 a fost construit un templu și un heder. În împrejurimi evreii trăiau încă din 1680, așa cum atestă pietrele funerare. Un interes deosebit față de această așezare l-a manifestat Ezekiel Paneth, fostul Șef Rabin al Transilvaniei.

Jidovița. Pe vremuri era o comună cu

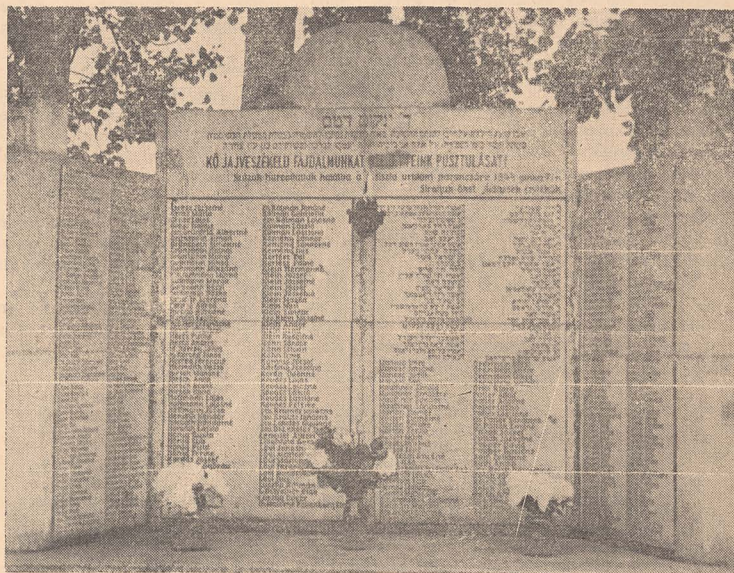
populație exclusiv evreiască. În consiliul comunal erau, în 1937, șapte evrei, primul era evreu. Recensămîntul din 1930 specifică 219 evrei și 30 de neevrei.

Reghin. Templul a fost ridicat în 1866. În acest oraș, în 1944, în afară de Tîrziu Mureș, au fost adunați la fabrica de cărămidă, sub cerul liber, evreii din mai multe județe; apoi au fost deportați la Auschwitz.

Salonta. Trăiau aproximativ 180 de familii. Pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea a fost construit un templu. A existat și un cîmîn de bătrîni.

Rețeg. Pe baza pietrelor funerare se poate constata că aici locuiau evrei de prin anul 1700. Prima sinagogă a fost ridicată în 1845. În locul vechiului templu, din lemn, a fost construită o sinagogă din piatră, în 1873. Printre rabini menționăm pe Jankl Paneth, care s-a bucurat de multă prețuire. Ultimul rabin din comună, Iehosua Leibovici, a condus și o ieșivă renumită. În 6 mai 1944, evreii au fost adunați în curtea fabricii de spirit și apoi transportați în lagărele de exterminare naziste.

Simple date, dar ele cuprind cuvîntele... au fost!

Carei: Monumentul deportațiilor

36 de ani de mari realizări comunitare

Se implinesc, la 20 iunie a.c., 36 de ani de la alegerea ca Șef Rabin al Cultului Mozaic din țara noastră a celui pe care Providența ni l-a hărăzit ca excepțional păstor spiritual și conducător de zi cu zi al Comunității noastre, Eminența Sa Șef Rabin Dr. Moses Rosen.

Sint 36 de ani de mari realizări comunitare, de continuă creștere a demnității iudaice a Comunității noastre, de binecuvântată Alia în condițiile deplinei înțelegeri a conducerii țării noastre, de creștere a unei noi generații de copii ai obștii în spiritul învățaturii noastre milenare și al frumoaselor tradiții iudaice, de grijă părintească pentru toți membrii comunității evreiești, cărora li se asigură, sub îndrumarea ei și veghea permanentă a Eminenței Sale, condițiile unui trai demn, cu respectarea prescripțiilor iudaice. Toate acestea au făcut ca prestigiul în lume al celor 29 000 de evrei existenți azi în România să fie incomparabil mai mare decât al

celor 400 000 ciți erau în țară la începutul activității de Șef Rabin a Eminenței Sale.

Implinirea a 36 de ani de asemenea fericite realizări este pentru noi un prilej de reînnoi sentimentele noastre de grațitudine și de respect pentru Eminența Sa și de a-i transmite urările noastre de îndelungată și rodnică păstorie, în deplină sănătate, în slujba comunității noastre, într-o Românie prosperă și fericită, într-o lume a păcii și a bune înțelegeri între oameni.

Ad mea veesrim, împreună cu stimata Doamnă dr. Moses Rosen!

COMITETUL DE CONDUCERE
AL
FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR
EVREIEȘTI
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

O carte nouă — o înțelepciune străveche

Dar scenariul nostru nu cuprinde doar lupta pentru dezrobire socială și națională de sub tirania faraonilor, dușmani declarați ai poporului evreu, ci și lupta cu perfidia hamanilor, vechi și noi, care urmăresc distrugerea noastră pe diferite căi. Pentru acest motiv, autorul ne cere nouă, evreilor, și tuturor oamenilor de bună-credință „să demască antisemitismul, oriunde încearcă să ridice capul. El nu ne amenință numai pe noi, ci s-a dovedit a fi dușman al umanității întregi, al progresului și culturii. Adevăratul chip al acestei forme a urii de rasă trebuie scos la iveală în vâzul popoarelor în mijlocul cărora trăim”. Firește, există și cealaltă primejdie, care nu trebuie subestimată, pierderea identității proprii, renunțarea la „propriul foc sacru”, la ființa noastră specifică spirituală, culturală, filozofică. Este și motivul pentru care autorul cărții insistă asupra importanței studiului Torei și a însușirii valorilor iudaice, căci „a fi evreu înseamnă a cunoaște, a nu conțeni să înveți. Nu există plafon pe care să nu-l spargă setea noastră de înălțare pe aripile Torei, ale cărții care e viața noastră”.

„Expansionismul” nostru nu e orizontal — cum afirmă unii răuvoitori —, ci vertical; urmăm doar o ascensiune morală, spre a ne eleva cit mai mult sufletele, deoarece „noi nu am cunoscut o altă aristocrație decât cea a spiritului”. Cînd patria strămoșilor noștri a fost distrusă, Tora, o carte, a devenit refugiu nostru și „cînd Ierusalimul pămintesc a fost dărîmat, noi am creat un Ierusalim cereș, cu pana noastră”. Cine a salvat iudaismul? IAVNE! Iar, într-altă parte, precizarea generalizatoare: „întodeuna iudaismul s-a salvat printr-o școală, printr-un Iavne!”. Poporul evreu a trebuit să trăiască, vai, la nevoie, și fără un teritoriu propriu — lucru atît de scump plătit —, dar nu a putut să trăiască fără carte! De aici și îndemnul autorului, el însuși un dascăl cu vocație (Rabi = învățător, învățător al maselor de evrei) și un vrednic emul: „Cine vrea să înțeleagă ce înseamnă a fi evreu, să se înroleze, după nouăsprezece veacuri care s-au scurs de-atunci, în rîndul discipolilor de la Iavne”.

Cartea „Învățături biblice”, în ansamblul ei, are o puternică coerență interioară, fiindcă demonstrează, în esență, caracterul calitativ nou, umanist al iudaismului. Omul nu trebuie să aștepte minuni, el trebuie să fie un participant activ la creație. Ideea de progres este consubstanțială iudaismului, s-au născut împreună.

Revelația sînăică? O „Magna Carta a Omeniei”? Decalogul? Zece cuvinte de profund umanism! Și fiecare cuvînt, fiecare comandament este talmăcit limpede și cu o solară strălucire. Insuși Atotputernicul preferă tuturor titlurilor pe cel de Eliberator, așa cum rezultă din prima poruncă. De ce? „Pentru ca să învățăm că întreaga viață nu are nici o valoare fără libertate, că dacă lumea este o «casă a sclaviei», ea nu merită să existe și că adevărata creație s-a săvîrșit nu «la început», ci în ziua cînd

oamenii au izbutit să devină liberi”. A opta poruncă, „să nu furi”, e pusă sub semnul Dreptății și împotriva exploatării semenului. „Întreaga literatură profetică — ni se reamintește — este o filipică nimicitoare împotriva tuturor formelor de jaf, ce rezultă din inegalitatea socială”. Nu mai puțin originală este interpretarea celei de-a noua porunci, care interzice minciuna. „Sanctitatea cuvîntului!”. Cuvîntul este un mijloc de comunicare, de înțelegere și colaborare între oameni. Minciuna dezbină, adevărul leagă. „Cuvîntul este sfînt, căci el scoate pe Om din singurătate și îl integrează în societate”.

Cînd scriu aceste rînduri îmi amintesc de o carte, apărută cu cîteva decenii în urmă, în care zece scriitori de seamă ai lumii, în frunte cu Thomas Mann, arătau, fiecare ocupîndu-se de cîte o poruncă, cum a încălcat fascismul toate cele zece porunci, fără excepție, readucînd omenirea la barbarie, ceea ce demonstrează, printr-o operație inversă, că într-adevăr Decalogul a stat la baza umanismului.

Cultivînd paradoxul, un paradox logic, aflăm că „iudaismul a însemnat, în primul rînd, necredință. Necredința în idoli de orice fel, necredința în orice materializare a celei mai pure abstracțiuni”. De aici și cel mai consecvent și mai pur monoteism și, corolarul său, universalismul.

Noi nu avem nici măcar sfînti. Noțiune care nu e aplicabilă — în concepția noastră — nici unui muritor. Nici măcar pe Moșe nu-l numim „sfînt”. Aceasta „deoarece nimeni nu scapă păcatului, nimeni nu e perfecțiune însăși, nimeni nu are nimb”. Și, în sprijinul acestei afirmații, e citat Ecclziastul: „Nu există pe Pămînt nici un om drept care să nu păcătuiască” (7, 20), ceea ce permite să supunem tribunalului rațiunii faptele oricărui om.

Un alt „paradox” este cerința de „a nu-l înălța pe Dumnezeu prea sus”. Pînă la revelația sînăică Dumnezeu era plasat cit mai departe, așa încît oamenii puteau păcătui fără martori incozomi. Potrivit însă noii etici, Legea este nu doar transendentă, ci și imanentă. Sintem călăuziți de adevărul cuvintelor din Tractatul Avot: „Există un ochi care vede, o ureche care aude totul și toate faptele tale sînt înscrise într-o carte”. De fapt, Legea s-a internalizat. Și legile Torei trebuie împlinite, căci „fără Morală, fără Dreptate, fără Pace, lumea ar fi sortită să se întoarcă în Tohu Vavohu, în haosul din care s-a născut”.

Întreaga carte este străbătută de un suflu hasidic, capabil să capteze nu numai mințile, ci și inimile cititorilor. Putem spune că i se potrivește exemplar ideea vehiculată în paginile ei, și anume, că „iudaismul este un crez, care îmbină tradiția cu progresul, crezul în Bine, în Frumos și Adevăr”.

Dintre numeroasele perle de interpretare, închise între filele cărții ca într-o scoică, să reproducem una. Un frumos comentariu la Maftir, pasajul final din lectura biblică, referitor la calendarul iu-

daic, calendarul lunii. „Cuvîntul Hodeș — luna are aceleași consoane ca și Ha-daș — noul și Hiduș — minune, diferă doar vocalizarea”. Or, după opinia autorului, nu este vorba de o simplă coincidență. Soarta noastră s-ar asemăna mai degrabă Lunei decât Soarelui. De ce? Fiindcă noi luminăm în plină noapte, iar în epocile de obscurantism nu lăsam întinericului să coboare în minți și suflete. Cînd pare că a dispărut Luna, ea re apare cu o nouă strălucire, precum evreul, setos de tot ce e nou și generos în lume. În sfîrșit, „minunea” nu e altă decît miracolul supraviețuirii noastre, de atîtea ori pusă la încercare.

Există în carte un subiect de care ne apropiem și noi cu sufletul îndoiat și uneri cu accente de temerară revoltă: martirologia. De aceea nu o dată chiar rabini de pietate neindolnică au intrat în „dispute” cu Dumnezeu. Îl găsim astfel citat pe Rabi Lewi Itzhak din Berdicev, care îl înfrunța cînd nedreptățile erau prea flagrante, iar cei drepti loviți. Odată ar fi exclamat: „Doamne, Dumnezeu, ori diriguiești această lume după logica minții, ce Tu ne-ai dăruit-o, ori dă-ne, Doamne, altă minte, ca să putem înțelege cum conduci lumea!”. Aflăm astfel, în paginile cărții, toată martirologia evrească din timpurile noastre: Noaptea de cristal, Tragedia „Struma”, pogromurile, Holocaustul, dar și eroica rezistență a Ghetoului din Varșovia și Rezistența sub atîtea alte forme. Ca un laitmotiv revine ideea că, chiar înainte de a ucide, antisemiții profanează sinagogile și Sulurile Torei, în încercarea de a distruge însăși esența iudaismului.

Este evocată aici atitudinea exemplară a unui mare martir, învățatul Hanania ben Teradion, ce ne oferă și cheia înțelegerii supraviețuirii iudaismului. Oșindit la moarte prin ardere pentru „păcatul” de a fi învățat Tora și, înfășurat fiind în Sulul învățaturii, a fost întrebare de elevii săi în momentul în care limbile de foc îl cuprinseser: „Rabi, ce vezi acum?” El le-a răspuns: „Văd pergamentul cum arde, dar literale, spiritul, ideile, ele își iau zborul spre înălțimi”.

Dar din toate învățăturile oare noi am învățat ceva? Da, și încă pe pielea noastră, și anume: că rugăciunea nu e de ajuns, că mai trebuie și acțiunea, căci „libertatea nu se dăruiește, ci se cîștigă”. Încă Moșe și-a dat seama că cea mai grea misiune este „să scoată Galutul din inimile oamenilor”. Evreul s-a biziut prea mult pe minuni. Or, rugăciunea care nu e însoțită de acțiuni e ineficientă. „Trebuie să existe o ieșire din impas, iar a te baza pe minuni nu este o metodă evrească”, căci, stă scris, „nu e îngăduit să te bizi numai pe minuni” (Tractatul Pesachim, 64). Și dacă astăzi nu ne mai lăntăm pur și simplu la Zidul de Apus, deși ne încredințăm dorințele și speranțele noastre prin bilețele depuse în crăpăturile sale milenare, este pentru că, la rugăciunea repetată zilnic de trei

ȚICU GOLDSTEIN

(Continuare în p. 7)

Sintem la al treilea popas al unui itinerar spiritual dintre cele mai originale. Am în față cel de-al III-lea volum de „Învățături biblice” al Eminenței Sale Șef Rabin dr. Moses Rosen. Volumul cuprinde, în cele peste 270 de pagini ale sale, un întreg univers de probleme ale iudaismului contemporan, de la comențarea, sub prisma actualității, a aceluiași sărbătorii — care se reîntorc anual pentru a reface, în mod exemplar, cosmologia, cosmogonia și istoria noastră sacră — pînă la grijile obștii, grijii primordiale pentru al ei păstor.

A treia strădanie a autorului cărții este străbătută de preocuparea de a adînci ceea ce s-ar putea numi o „talmăcire proprie” a Cărții Cărților, a dorurilor și idealurilor noastre, de azi și dintotdeauna. Firul Ariadnei și liantul cărții mi se pare a fi *dimensiunea etică a iudaismului*, asupra căreia voi insista aici. În filigranul întregii lucrări transpare demnitatea evrească, demnitate care, de la ieșirea din robia egipteană — „evenimentul capital al destinului nostru istoric” —, trebuie mereu cucerită. Noi, care am căzut nu o singură dată în robie, stînd în calea marilor imperii, știm ce înseamnă un „suflet de sclav” și cit este de greu să te poți dezbră de acest stigmat, căci înfruntarea tiraniei și un drum nou în viață reclamă și o mare libertate interioară. De altfel, cum subliniază autorul, „întreaga noastră istorie are un sens și o direcție”.

Deși încărcată de o istorie dintre cele mai vechi ale lumii, ochii noștri sînt atinși spre viitor, fiindcă (și acestea sînt coordonatele noastre istorice fundamentale) încă nu s-au instaurat pe Pămînt Dreptatea și Pacea, iar „Mașiah abia trebuie să vină”. Aceasta înseamnă o deschidere paradigmatică a iudaismului către progres și perpetuă desăvîrșire, participarea la tot ceea ce permite înălțarea stărilor anchilozate și anarconice și promite, totodată, o existență mai bună și mai demnă. De aici decurge umanismul iudaic, care nu o dată a inspirat mișcările de emancipare ale omului, găsindu-și în profeții noștri un sprijin și un nesecat izvor de generozitate și cutelanță.

DIN COMUNITĂȚILE NOASTRE

Conferințe

„KOHLELET IN ÎNTELEPCIUNEA LUMII“

Prof. N. Șaim și-a consacrat expunerea prezentată la 8 mai a.c., în sala din Popa Soare, unei teme incitante, dar deosebit de complexe prin profunzimea conținutului și sensurile contradictorii ale mesajului operii supuse analizei: „Kohlelet“ sau „Ecleziastul“, cum este cunoscut în lumea neevreiască. Și este meritul conferențiarului că, fără a-și propune o tratare exhaustivă a acestei teme, a abordat-o într-o manieră eseuistică elevată și într-o formă aleasă, ambele de natură să capteze auditoriul, să-l facă să reflecteze el însuși asupra meditațiilor autorului acestei opere unice în felul său, să le confrunte cu propriile opinii, spre a constata în ce măsură sint concordante sau discordante.

Kohlelet — a prezicatul vorbitorul — face parte din categoria cărților „sapiențiale“ — Sifrei Hohma —, a căror integrare, mult disputată, în Tanah (Biblie), și anume, în cea de-a treia secțiune a ei, „Ketuvim“ (Hagiografe), s-a justificat nu atât datorită esenței lor canonice, cât valorii lor filozofice-literare, substanțelor lor specifice iudaice.

În cartea sa, marcată de o tristețe discret cenzurată de o înțelepciune fundamentală, autorul, regele Solomon, ne apare ca un sceptic, care extrage din cele mai diverse experiențe de viață concluzii amare, pesimiste. Lumea, așa cum o conține Kohlelet, este imuabilă și uniformă; „nu e nimic nou sub soare“. La sfârșitul carierei glorioase a unui rege puternic, constructor, iubitor de plăceri, el constată că nu a găsit fericirea și de aceea consideră că eforturile individuale ale omului, înțelept sau nebul, bogat sau sărac, nu pot schimba nimic din ordinea prestabilită, el fiind incurabil limitat în facultățile și destinul său. „Desertăciunea desertăciunilor, totul este desertăciune“ — acesta este leitmotivul operii Kohlelet.

Fatalismul lui Kohlelet este însă nuanțat. În filozofia lui se îmbină tristețea cu bucuria; el nu urăște, ci iubește viața. Intuim în carte o adevărată înțelepciune practică: să trăiești fericit cu femeia pe care ai iubit-o de tânăr; să eviți excesele de orice fel; în toate să ai o filozofie moderată a liniei de mijloc.

O asemenea doctrină reprezintă oare o impietate? Nimic din toate acestea — afirmă conferențiarul, demonstrând că autorul lui Kohlelet consideră că Dumnezeu îi umple omului vidul existenței sale, îl judecă pe om după principiul necesizabile de el, iar dacă acesta greșește e pentru că îl face pe Dumnezeu prea mare și pe om prea mic. Speranța iudaismului în viitorul luminos al umanității este fondată pe un act de credință invincibilă în realitatea binelui. Și Kohlelet își are locul său în această luptă îndelungată a conștiinței evreiești împotriva inechității lumii. Opera exprimă o gândire în luptă; o luptă al cărei țel nu este unul utopic, ci unul realist, care pornește de la o filozofie ce nu ocolește

obiectele gândirii materialiste, prefigurând astfel multe dintre tezele gândirii moderne.

Unică în felul ei, Kohlelet își are locul ei definit în înțelepciunea lumii; ideile sale au fertilizat operele altor gânditori contemporani, evrei și neevrei. Mesajul lui Kohlelet este viu și continuă să fie actual, prin afirmarea cerinței de a umaniza umanitatea; ideile și gândurile acestei lucrări biblice, profund moderne, ne mișcă pe noi și vor mișca, cert, și generațiile viitoare.

În încheiere, președintele C.E.B., ing. Th. Blumenfeld, a mulțumit prof. N. Șaim pentru expunerea sa, care ca și altele, precedente, ca și întreaga activitate desfășurată de d-sa în cadrul Federației, s-au remarcat printr-o temeinică pregătire, prin seriozitate și abnegație față de obștea noastră și, în special, față de tinerii ei, de a căror formație iudaică, s-a preocupat în mod strălucit, în cadrul cursurilor de Talmud Tora.

I. GOLD

„NAHUM GOLDMAN DESPRE PARADOXUL EVREIESC“

Intitulându-și astfel conferința pe care a prezentat-o la 15 mai, în sala din Popa Soare, publicistul Ion Mihăileanu nu și-a propus, așa cum ar fi fost de crezut, o prezentare multilaterală a lui Nahum Goldman, „una din marile personalități ale evreimii mondiale“, cum l-a caracterizat, bunăoară, Eminența Sa Șef Rabin dr. Moses Rosen. Amintind, în treacăt, că l-a cunoscut și admirat pe Goldman pentru inteligența, vivacitatea, umorul, calitățile lui de redutabil coezor, de exponent și reprezentant al intereselor poporului evreu, vorbitorul nu s-a oprit asupra acestor laturi ale prezenței „publice“ a lui N. Goldman, ci a ținut să evocare doar câteva din reflecțiile sale de filozof al istoriei, care-și pune întrebări asupra destinului evreilor; și, pornind de la ele, să împărtășească și unele gânduri proprii în legătură cu această problematică majoră complexă, obiect de preocupare pentru atîția mari gânditori și pentru fiecare dintre noi.

Așa cum reiese din cărțile sale, îndeosebi din cea intitulată „Paradoxul evreiesc“, Nahum Goldman, drept răspuns la întrebările menționate, exprimă opinia că poporul evreu este cel mai paradoxal din lume, ceea ce vrea să spună că poporul evreu nu este nici mai bun, nici mai rău decît celelalte popoare, dar, în felul său, este unic și diferit de alte națiuni, prin structură, istorie, destin și caracter.

În sprijinul acestei afirmații categorice, au fost menționate și comentate un șir de paradoxuri, care, în opinia lui Goldman, ar caracteriza poporul evreu și dintre care, aci, vom menționa doar câteva. Paradoxul — relevă conferențiarul —

incepe chiar cu încercarea de a defini evreul. În această definiție, Goldman pune accentul pe faptul că evreul își asumă condiția de evreu, se simte solidă cu poporul său, se identifică cu istoria și destinul acestuia, indiferent dacă liantul identității iudaice este religia, mîndria de a face parte din poporul care a dat lumii monoteismul, profeții, genii ca Einstein sau respectul sau suferințele îndurate de-a lungul veacurilor. Dacă evreul neagă iudaismul, nu dă copiilor săi o educație evreiască, abjură credința strămoșilor, el încetează de a mai fi evreu. Goldman respinge părerea după care evreul este acela pe care alții îl consideră ca atare pentru a întreține antisemitismul.

Un alt paradox evidențiat de Goldman ar consta, după el, în faptul că poporul evreu este poporul cel mai separatist — prin refuzul de a renunța la identitatea sa și refuzul de a face prozeții — și, în același timp, cel mai universalist — prin concepția sa privitoare la un singur Dumnezeu pentru întreaga umanitate, prin profeții săi, în viziunea cărora pacea și progresul trebuie să devină apanajul întregii omeniri, prin pasiunea cu care acest popor a acționat pentru egalitatea tuturor raselor și a tuturor păturilor sociale.

Un alt paradox rezidă în aceea că poporul evreu este conștient de misiunea ce-i revine în lume (dușmanii l-au învins și ea își arogă pretenții la superioritate și dominație); dar — consideră Goldman — s-a dovedit întotdeauna exigent față de el însuși și autocritic, elocvente fiind în această privință atîtea mărturii, de la blestemele pronunțate de Moșe la adresa poporului după incidentul cu vitelul de aur și pînă la luările de poziție ferme, intransigente ale altor conducători evrei, inclusiv ale lui Goldman însuși, în raporturile cu populația evreiască.

Pe alt plan, un paradox al evreilor rezidă în faptul că, studiind Talmudul, au dobîndit un simț ascuțit al logicii și al dialecticii; în același timp, ei au manifestat un anumit iraționalism, care și-a găsit expresie în încrederea în marile utopii, care, susține Goldman, creează istoria mai curînd decît marile realități, chiar dacă idealul de pace mesianică apare scepticului ca utopic, dar a lupta pentru acest țel nobil este un comandament decisiv. Deși trăiește în prezent, evreul își amintește mereu și mereu de trecut; evocăm zilnic Templul din Ierusalim și nu uităm nici un moment ororile Holocaustului.

PROGRAMUL CONFERINTELOR

care se vor ține în luna iunie a.c., în sala din str. Popa Soare nr. 18, orele 18,30

20 iunie 1984 — Regizor Zoltan Terner: „CENTENAR MODIGLIANI“.

26 iunie 1984 — SEARĂ SIDY THAL. Își dau concursul: scriitorul Iosif Bercovi-Andronic, compozitorul Henry Mălineanu și actrița Sedy Glück. Audiențe de imprimări pe discuri din activitatea lui Sidy Thal, realizată cu sprijinul colecționarului Sache Braunstein

TALMUD TORA

Ca și în anii trecuți, cursanții Talmud Tora și-au verificat cunoștințele în două etape. În ianuarie 1984, a avut loc etapa pe comunități, iar cei 156 care au reușit s-au confruntat, duminică 13 mai a.c., în cadrul etapei pe zonă, care a avut loc în București, Cluj-Napoca, Iași și Timișoara. Evidențiatii, în număr de 68, se vor prezenta la etapa finală, care va avea loc în septembrie a.c., la București.

DECESE

În cimitirele C.E.B., în perioada 9.V.—9.VI.1984, au fost înmormîntați:

Botezatu Leika (81 de ani), str. Covasna 6; Hărăleanu Iancu, (84), str. Moise Nicoară 10; Rodan Gustav (77), str. Sf. Maria 7; Winkler Mauriciu (59), B-dul Gh. Dimitrov 113; Hofman Avram (79), B-dul N. Bălcescu 25; Hirsch Ernestina (90), str. Boteanu 3 B; Rosenblum Matilda (85), str. Trestiana 1 A; Mann Marisca (77), str. Fintinica 16; Arpa Beti (70), str. Govodarva 25; Lor Berta (94), Croitor Feige (82), Iosef Fany (96), Schnap Schaie (80), Elias-Bari Margareta (85), Herman Bertha (87), Cămin „Amalia și

După Goldman, nonconformismul este legat de esența iudaismului. „De la Abraham la Einstein, nonconformismul a rămas trăsătura noastră originală“ — spune el.

Completînd seria paradoxurilor evidențiate de Goldman, conferențiarul s-a mai referit și la alte trăsături. Așa, de pildă, a arătat că, deși poporul evreu este foarte bătrîn, el se înfățișează acum, după Holocaust, ca un popor tânăr, plin de vitalitate. Totodată, vorbitorul a insistat asupra faptului că, deși caracterizat printr-un spirit internaționalist, poporul evreu este, în același timp, profund devotat patriei în care s-a născut și în care trăiește, aceasta fiind, cu prisosință, valabil și pentru evreii din România.

Mulțumind conferențiarului pentru expunere, secretarul general al F.C.E., Emil Șechter, a evocat amintiri de la întîlnirile din țară și de peste hotare la care a avut prilejul să-l cunoască pe Nahum Goldman și să ia cunoștință direct de idei și poziții ale acestei mari figuri a iudaismului, idei față de care — așa cum a arătat și conferențiarul — poți avea obiectii, dar a căror originalitate se impune cu pregnanță.

I. FINTINARIU

CONFERINȚE ÎN ȚARA

IAȘI — Scriitorul Volf Tamburu despre „Jacob Groper — primul poet modern de limbă idis din România“

CONSTANȚA — Acad. prof. dr. doc. Nicolae Cajal despre „Evreii și medicina“

BRĂILA — Prof. Marc Clarian despre „Pagini din istoria literaturii ebraice moderne“

BOTOȘANI — Publicistul Dumitru Hincu despre „Stefan Zweig sau drama unei conștiințe“

PIATRA-NEAMȚ — Scriitoarea Tania Lovinescu: „Dimineață de poezie“

SUCEAVA — Publicistul Gh. Iosub despre „Umorul evreiesc“

DOROHOI — Publicistul Victor Brîndeanu despre „Ilya Ehrenburg — o conștiință frîmțată de evreu al secolului XX“

PLOIEȘTI — Prof. H. Riemer despre „Misiunea iudaismului“

Prof. Marc Clarian a prezentat la 13 mai a.c. conferința despre „Renasterea limbii ebraice“ la Căminul-spital „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen“, iar la 30 mai a.c., conferința despre „Ebraică și idis“, la Căminul „Martin Băltus“. Exemplificate cu citate în ebraică și idis, expunerile s-au bucurat de succes.

Acțiuni de cultură iudaică

ARAD. La 6 mai 1984, în sala restaurantului ritual, a avut loc o seară de cultură iudaică. Prim-Rabin dr. Neumann Ernest din Timișoara a vorbit despre pericolele care se citesc din Tora în săptămînilor ce urmează sărbătorii Pesahului.

Av. Ivan Rado a prezentat expunerea „Frank contra Frank“. Pornind de la coincidența întîmplătoare de nume, vorbitorul a făcut o paralelă între „Jurnalul Annei Frank“ și însemnările călăului Frank, fost guvernator al Poloniei ocupate de hitleristi, punînd în evidență însușirile morale ale tinerii evreice, victimă a persecuțiilor fasciste, și bestialitatea SS-istului german, responsabil, între altele, pentru nenorocirile îndurate de evrei la Varșovia și în alte ghetouri poloneze.

Tot la Arad, același conferențiar a vorbit despre contribuția savanților evrei la descoperiri și perfecționări în domeniul fizicii nucleare.

Expunerile s-au bucurat de succes.

ROMAN. Duminică 20 mai, președintele Comunității Evreilor din Roman, av. I. Segal a prezentat, la sinagoga locală, o conferință intitulată „Mișcarea mesianică în secolul al XVII-lea“.

Prezîntînd, în introducere, concepția iudaică privitoare la mesianism — așa cum reiese și din lucrările Eminenței Sale Șef Rabin dr. Moses Rosen —, vorbitorul s-a oprit asupra cauzelor și amplitudinii mișcării mesianice din secolul al XVII-lea, insistînd asupra figurilor celor doi falsi-mesia mai cunoscuți: Sabetai Zvi și Iacob Frank. Expunînd activitatea acestora, vorbitorul a arătat, totodată, consecințele lor nefaste, care și-au găsit expresie în renegarea de către ei și unii adepți ai lor a credinței străbune.

Conferința a fost urmărită cu viu interes. BACĂU. În cadrul activității culturale a Comunității Evreilor din localitate, în care se urmărește și prezentarea unor expuneri susținute de conferențieri locali, prof. Alex. L. Iosif a susținut conferința cu tema „Cintarea Cîntărilor“. Arătînd, pe bază de citate din text, conținutul acestei capodopere iudaice de valoare universală și urmîrind felul cum a fost ea receptată în decursul secolelor, de către poporul evreu și celelalte popoare, conferențiarul a reușit să reliefeze pregnant valoarea literară, morală și lirismul acesteia.

Expunerea a fost ascultată cu interes.

Farmacista Rozica Weiss — soție anunțată, cu profundă durere, încetarea din viață, la 10 mai 1984, a iubitului ei soț SANDU WEISS Botoșani

Fie-i memoria binecuvîntată!

La 29 iunie a.c. comemorăm cinci ani de la decesul fratelui nostru FELLER DANIEL-NILU

profesor și fost șef instructor de gimnastică la Macabi

— 27 de ani de la decesul mamei noastre

FELLER CLARA

— 25 de ani de la decesul tatălui nostru

FELLER ARON

Un gând pios și veșnică amintire!

FAMILIA

O carte nouă — o înțelepciune străveche

(Urmare din p. 5)

ori „ca în curind, în zilele noastre, Casa cea Sfântă să fie redeclădită”, am adăugat acțiunea, munca de fiecare zi pentru edificarea lui Eretz Israel, „moșia lui Dumnezeu” și căminul supraviețuitorilor, pentru ca Zidul de Apus să nu mai fie un Zid al plingerii.

Cartea „Invățăturii biblice” este scrisă cu slove de foc, de un cărturar și un pedagog de vîrf al iudaismului contemporan, un „spiritus rector” de reputație internațională. Numeroase eseuri din volumul Eminentei Sale Șef Rabin dr. Moses Rosen sint de fapt alocuțiuni ținute nu doar la Templul Coral din București, ci și la Londra, Ierusalim, Washington, Praga, Varșovia, Tel Aviv, Viena sau cea rostită la Universitatea Bar-Ilan din Israel cu prilejul inaugurării catedrei ce-i poartă numele, specializată în studiul valorilor etice ale iudaismului est-

european, alocuțiune din care rețin o frază ilustrativă pentru continuitatea iudaismului, garantată de „lanțul de aur al generațiilor”: „Cultura noastră, istoria noastră, eroii noștri, profetii noștri, ce material splendid, făcut parcă dinădins pentru generația tineretului nostru de azi, setoasă de dreptate socială, de pace între popoare!”.

O aleasă limbă românească îi așază pe Șef Rabin dr. Moses Rosen atît printre scriitorii evrei puternic anorați în iudaismul din România, cit și printre minutorii cu har de slovă românească. Această dublă apartenență face parte din latura fecundă a Diasporei, căci pe unde au trecut evreii au lăsat o urmă benefică, pe care nici cei mai răuvoitori dintre răuvoitorii nu o vor putea șterge.

„Invățăturii biblice”. O carte de filozofie? O carte de etică? O profesie de credință? Toate laolaltă!

A devenit Bar-Mitzva

MARCOVICI ALBERT — IASI
MAZEL TOV!

leşivot și universități, clasic și modern în Tel Aviv 75

Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la înființarea orașului Tel Aviv, a fost organizată o festivitate, la Muzeul său de Istorie, la care au rostit alocuțiuni președintele statului, primul-ministru și alte personalități.

De la 2.000 de locuitori, cîți avea în 1921, orașul a ajuns în prezent la 400.000. De la corturile în care au locuit primii israelieni, acum orașul are blocuri cu peste 20 de etaje.

Tel Avivul este cunoscut ca un centru al comerțului și finanțelor, al industriei ușoare, al turismului și al unei intense activități culturale, cu 15 leșivot, două universități, muzee interesante, instituții de artă, cu 16 biblioteci de stat și multe particulare, cu 700 de sinagogi, numeroase edituri și ziare și Casa Diasporei, cu diverse instituții sportive.

Sint numai citeva date despre Tel Avivul la 75 de ani!

La aniversarea lui Liubavicer Rebe

În semn de omagiu față de Rabinul Menachem Mendel Schneerson, Liubavicer Rebe, președintele S.U.A. a proclamat ziua de 13 aprilie — ziua de naștere a cunoscutii personalități rabinice — „Ziua educației în S.U.A.”. În proclamația respectivă se arată că mișcarea Liubavici „a oferit cetățenilor americani, indiferent de credința lor religioasă, un strălucit exemplu privind adevărata valoare a educației”. Și, în continuare: „Opera lui Liubavicer Rebe este o dovadă vie că știința este demnă de laudă

numai dacă este însoțită de înțelepciune și conștiință morală și spirituală. În păstrarea și promovarea unei tradiții a valorilor etice care își au rădăcinile în cele Șapte Legi ale urmașilor lui Noah, adesea citate ca norme universale, de conduită etică și ca garanție a drepturilor fundamentale ale omului, mișcarea Liubavici și marele și respectatul ei-conducător au arătat americanilor de toate confesiunile că adevărata educație constă nu numai în ceea ce se știe, dar și în ceea ce se înfăptuiește în viață”.

NU DOAR EVREII COMEMOREAZĂ

(Urmare din p. 1)

continuare, pentru bine incununată de succes și de satisfacții!

Dar pe cei ce au știut și au tăcut? Pe cei ce au văzut suferința și au închis ochii ca să nu mai vadă? Pe cei ce au auzit vaietele și și-au infundat urechile ca să nu mai audă? Pe aceștia îi acuz de dezertare. De dezertare de la cea mai elementară datorie: de a vorbi, de a striga, de a protesta la văzul nedreptății și al crimei.

Acuz pe cei ce au copii și au tăcut la masacrarea copiilor!

Acuz pe cei ce știu ce e suferința și au tăcut la suferința oamenilor!

Acuz pe cei ce au cunoscut foamea și umilința și au îngăduit foamea și umi-

lința celor aproape 150.000 de oameni nevinovați!

Acuz pe cei ce nu și-au deschis baierile inimii și n-au scos de acolo banul cel mai de preț — mila — și n-au mișcat un deget pentru cei ce aveau nevoie de un dram de milă și n-au dat ajutor celor ce aveau nevoie de un pic de ajutor!

Acuz pe cei ce au vorbit atîta timp de solidaritate și nu și-au manifestat-o atunci, în ceasul probei de foc a solidarității umane!

De te fabula narratur, biată omenire! Nu uita!

Nu! Nu doar evreii comemorează! Oamenii nu au voie să uite de oameni! על אלה אני בוכיה! Pe aceștia îi plîngem!

Ca să nu plîngem vreodată alți oameni.

„...AR FI TREBUIȚ SĂ STRIGĂM”

Arhiepiscopul Scharf: „Bisericele nu au corespons așteptărilor în problema evreiască”.

După părerea lui Kurt Scharf, fost episcop al Berlinului, Biserica, în totalitatea ei, nu a corespons așteptărilor în problema evreiască în timpul lui Hitler. „Noi am protestat, însă ar fi trebuit să strigăm”, a declarat Scharf, duminică 1 aprilie, la Casa parohiei evanghelice din Berlin-Dahlem, cu prilejul unei festivități organizate la 50 de ani de la publicarea Declarației de la Barmen, prin care a fost deschisă lupta Bisericii în perioada nazistă. „În 1933 ar fi trebuit să demonstrăm umăr la umăr cu evreii pe Kurfürstendamm”, a mai spus Scharf, referindu-se la experiența din 1968, din timpul mișcării studenților.

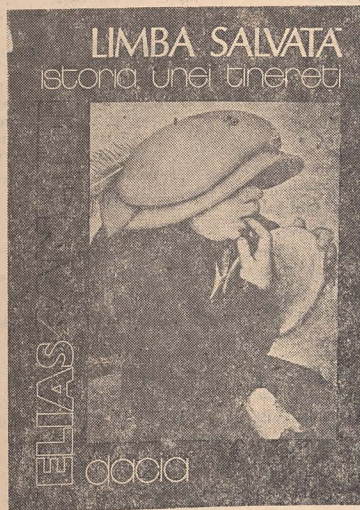
„Funcționarii evrei destituiți din slujbe ar fi găsit locuri de muncă prin noi, practic mulți oameni lipsiți de mijloace, precum și evreii prizonieri ar fi fost ajutați de parohii și în multe case ale preoților ei ar fi putut să se ascundă”, a adăugat Scharf.

Însă în 1938 persecuțiile aplicate evreilor au luat o asemenea amploare, încît ajutorul parohiei nu a mai fost suficient. Marea majoritate a membrilor comunității evreiești din Berlin a emigrat. În 1940, comunitatea mai avea 60.000 de membri, dintre care au supraviețuit 5.000.

Heinz Beckmann, fost președinte al Bisericii evanghelice din Renania, a subliniat că politica sovînică a statului ar fi trebuit să determine Biserica să opună treptat rezistență. Lupta Bisericii a început, în fond, abia după Jocurile olimpice din 1936, iar cînd a început războiul s-a manifestat chiar o anumită slăbire a acțiunii ei.

CANETTI ÎN ROMÂNEȘTE

Ibañez îl amintește, la finele veacului trecut, pe cel mai nostalgic: „Perdimos la bella Sion, perdimos también España.

nido de consolación” („Pierdut-am frumosul Sion, pierdut-am așijderea Spania, cubșor de mîngiere”). Vocația lui Canetti pentru ceea ce V. Hugo numea „cetățenia Universului” s-a anunțat în distanțarea sa timpurie de orgoliul inept al obșiriei. El ridiculizează complexul de superioritate al familiei sale materne, Arditti, originară din Italia, față de cea paternă provenită din Turcia. Autorul „Orbirii” remarcă, de asemenea, întîrzierea cu care pătura avută a evreilor originari din Spania constata că noul val al iudeofobiei nu-i avea în vedere doar pe „tudescos” (aşchenazi)! Deși, în 1915, vedea, pentru prima dată în viața sa, evrei cu caftan și „peot” (zulufi), îngheștii în vagoanele de vite ale unui trist convoi de refugiați din Galizia, Canetti le ghicea drama mută, de indezirabili pe toate meridianele Europei. Autorul este mai puțin clarvăzător atunci cînd atribuie antisemitismul unor colegi elvețieni ambițiilor sale școlare, căci, după propria-i mărturisire, obiect de ură îl constituia și celălalt elev evreu al clasei, care era placid și greoi la învățătură... De la părinții săi, scriitorul a învățat să admire nu numai morala și statornicia iudaismului, ci și fondul comun al religiilor monoteiste, credința în libertate a elinilor și helveților, civismul britanic, cultura germană. Tatăl său a murit subit, în plină tinerețe, la primi-

rea știrii că, între țările balcanice, izbucnise un război fratricid. Mama scriitorului îl admira pe Lenin pentru Decretul Păcii și se-nfiora la gîndul că micuții ei fii ar putea deveni „criminali”, adică luptători într-un război imperialist. Dînsa justifica un pact ca cel faustian, exclusiv în vederea stîrpirii războiului. Este emoționant episodul întîlnirii fortuite, pe o stradă din Elveția neutră, în toila primului război mondial, a unor ostași germani și francezi, reveniți invaizii de pe front; în locul așteptărilor invective, ei schimbă un duros salut cu cîrjele! Personalitatea umitoare a Matildei Canetti se vedește mai ales atunci cînd, în 1921, vine să-și smulgă fiul din Elveția, unde lumea era ostilă războiului, dar, după părerea ei, moleșită de pacea aparentă și de-o cultură prea livrescă. Această mamă energică îl readuce pe primul său născut la Viena, spre a-l ofeli în contact cu dificultățile din țările foste beligerante. Și scriitorul notează: „Intocmai ca Adam, m-am format abia prin izgonirea din Paradis”.

Elias Canetti își analizează izbucnirile pătimate din copilărie, cu percepția frecventă a culorii roșii (care ne amintește semnificația dată focului de G. Bachelard). Fascinația supremă i-o provoacă, încă din vîrsta preșcolară, cuvîntul scris, pe care-l socotea adesea vindcător de suferințe fizice sau sufletești. Canetti se arată astfel, o dată mai mult, vlăstar din tulpina lui „am ha-sefer”.

I. DANON

După romanul „Orbirea”, Editura Dacia, din Cluj-Napoca ne oferă un nou prilej de a-l citi în românește pe Elias Canetti, laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1981. Este vorba de prima parte a amintirilor sale, frumos prefațate și tălmăcite după originalul german de Elena Viorel, sub titlul „Limba salvată — istoria unei tinereti”. Precum se știe (vezi nr. 495 al „Revistei Culturii Mozaic”), E. Canetti s-a născut în 1905, la Rusciuc, într-o familie evreiască practicantă, dar agitată de vîntul innoitor al Hascalei. Deși, după vîrsta de șase ani, a locuit în Anglia, Austria și Elveția, marele scriitor evocă cu diușie și culoare mediul cosmopolit și levantin al orașului său natal. Devotata sa doică româncă, tovarășele de joacă bulgăroaică, harnicul argat armean, țigani din vecinătate, prietena rusoaică a mamei sale sunt, cu toții, adinc încrustați în memoria afectivă a autorului. Pe bunicul patern („señor padre”), vorbind 17 limbi, dar citind doar ziare scrise în ladino cu litere ebraice, umbat prin lume, dar opoent inversunat la expatrierea fiului său, avar, dar inițiator de opere filantropice, Canetti îl descrie ca fiind, totodată, un oriental vivace și-l asemuiește cu iscusității povestitori înfîlșiți ulterior printre evreii marocani. Ca din mai orice familie sefardă, nici din cea a tînărului „Eliacico” nu lipseau, desigur, un unchi Bucco și un văr Cilibon! În peregrinările din a doua copilărie și din adolescență, E. Canetti avea să-i regăsească pe sefarzi, dintre cîntecele cărora Blasco

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

SINAGOGA VA FI RECONSTRUITĂ

Federația Tineretului (Vest)-German din Düsseldorf (R.F.G.) a început o colecție pentru reconstruirea sinagogii vechi din localitate, care fusese incendiată de neonașiști în februarie a.c. „Sinagoga trebuie reconstruită cu orice preț” — a spus secretarul federației, Klaus Richter, care, după ce a vizitat ruinele sinagogii, a devenit unul din inițiatorii acțiunii de refacere. Incendierea a evocat amintiri triste din perioada Holocaustului la Düsseldorf, oraș în care trăiseră până atunci 5.000 de evrei, dintre care au supraviețuit doar 57. În prezent, locuiesc în oraș vreo 3.000 de evrei.

ACTIVITATE NOBILĂ

Prezidind o gală dată în cinstea lui Simon Wiesenthal la Los Angeles (S.U.A.), celebra actriță Elisabeth Taylor — care este și membră a Consiliului de conducere al Centrului Simon Wiesenthal — a declarat, în fața unui auditoriu format din perso-

nalității marcante ale vieții culturale americane, că „Simon Wiesenthal este unul dintre cei mai mari umanisti ai acestui secol. Activitatea pe care a depus-o și o depune încă în scopul depistării și traducerii în justiție a criminalilor care poartă vina Holocaustului este o sarcină foarte dificilă. Sint fericiți că-i pot spune «multumesc!»”. În fotografie: actrița împreună cu Simon Wiesenthal.

LEGIURI ANTINEONAZISTE

În Bundestag (parlamentul vest-german) au fost supuse dezbaterei două proiecte de legi care prevăd acțiuni legale severe contra aceluia care răspîndesc propagandă neonazistă. Inițiativa primului proiect aparține Partidului Creștin-Democrat de guvernământ, iar a celui al doilea — Partidului Social-Democrat. În timp ce al doilea proiect se rezumă la propagandă scrisă sau orală privind minimalizarea sau negarea crimelor naziste, primul, cel guvernamental, preconizează sancționarea sau negarea, în scris, și a altor crime, atât din timpul războiului, cât și din perioada postbelică, comise împotriva unor cetățeni vest-germani.

INSCRIPTII ISTORICE

Editura „Akademai Klado” din Budapesta, în colaborare cu editura „E. J. Brill” din Leiden, a tipărit lucrarea „Inscripții evreiești în Ungaria”, scrisă de prof. Alexander Schreiber, directorul Seminarului evreiesc din Budapesta. Cea mai veche dintre cele 154 de inscripții menționate în lucrare datează din secolul al II-lea e.a., iar cea mai nouă — din 1683. Zece dintre inscripții sunt scrise în latină, dar avînd și cuvinte grecești prin unele locuri, restul sînt formulate în ebraică. O parte dintre inscripții se află în sinagogi vechi.

DISTINCȚIE

Guvernul jamaican a anunțat hotărîrea sa de a conferi medalia jubiliară „Prime Minister's Medal of Appreciation”, emisă cu ocazia împlinirii a 21 de ani de la independența țării, lui Ernest Henrique de Souza, președintele comunității evreilor din Jamaica, și altor șase membri ai comunității, în semn de recunoaștere a activității lor pe tărîm comunitar și pentru contribuția lor la propășirea națiunii. De Souza, care este de 37 de ani conducătorul lui „United Congregation of Israelites”, organul central al evreimii jamaicane, îndeplinește în prezent și funcția de rabin, precum și pe cea de melamed.

CĂRTE PREMIATĂ

„Asasinul din Ashlymine”, carte apărută în colecția „Traveling” a editurii franceze „Duculot”, a fost recompensată cu „Premiul celor 13”, pe care Uniunea națională a părinților elevilor școlii libere și Oficiul catolic al cărții îl decernează anual celei mai bune cărți pentru tineret. Juriul se compune din 13 persoane (de unde și denumirea premiului), dintre care trei sînt copii, iar opțiunea trebuie să se bucure de unanimitate.

Carta permite tineretului ca — prin intermediul eroului principal, Hershy Marks, un micuț evreu de 12 ani — să ia cunoștință de ceea ce înseamnă rasismul și ura care generează prejudecățile rasiale. Cititorii află din carte principalele precepte ale iudaismului, descrise cu multă sensibilitate și umanism.

MEDICALĂ

O echipă internațională de savanți, care a desfășurat activitate de cercetare la Institutul Weizmann din Rehovot (Israel), a anunțat că a făcut o importantă descoperire în domeniul cancerului. Aceasta constă în faptul că s-a putut stabili o legătură între factorii care generează dezvoltarea celulelor normale și factorii carcinogeni, ceea ce permite o mai bună înțelegere a fenomenului care produce proliferarea necontrolată a celulelor. Rezultatele cercetărilor echipei de savanți israelieni, englezi și americani, conduși de dr. Joseph Schlessinger (Israel), dr. Michael Waterfiel, de la „Imperial Research Fund” din Londra, și dr. Axel Ullrich, de la „Genetech Inc.” din S.U.A., au fost publicate în revista științifică „Nature”.

„MEDALIA DE VITEJIE”

Tuturor participanților la Conferința mondială consacrată comemorării luptătorilor din mișcarea evreiască de Rezistență din timpul celui de-al doilea război mondial li s-a decernat de către statul Israel „Medalia de vitejie”, în semn de recunoaștere a actelor de eroism îndeplinite de luptătorii, partizanii, veteranii de război, supraviețuitorii ai Holocaustului, evrei și neevrei, care au opus rezistență nazismului.

ALBUM

Sub egida „Asociației pentru salvagardarea patrimoniului cultural al evreilor din Egipt”, a fost pus în vânzare un album

intitulat „Evreii din Egipt — imagini și amintiri”. Cele peste 200 de fotografii conținute, ca și textele care le comentează oferă mărturie despre istoria multimilenară a evreilor din această țară. Sînt prezentate vechi sinagogi și instituții culturale ıudaeice, aspecte din viața cotidiană a evreilor etc. Printre autorii acestui album se numără și Marele Rabin Haim Nahuv.

DOCUMENTAR

La Paris a fost pus în vânzare volumul intitulat „Registru de

deliberări al comunității evreiești din Bordeaux”. Este al XIV-lea volum din seria „Fontes documentais portuguesas” („Surse documentare portugheze”). Documentele originale s-au găsit la Metz. Notele explicative și prefața volumului aparțin lui Simon Schwartzfuchs. Comunitatea, constituită la Bordeaux în 1710, din descendenții ai celor expulzați din Portugalia, a ținut o evidență precisă a evenimentelor care s-au petrecut în cadrul ei, cu începere din acea perioadă.

CINSTIRE

Dr. Alina Zurowska-Lichtarowicz a primit „Medalia celor drepti”, atribuită post-mortem părinților ei de către Institutul „Yad Vashem”, în semn de recunoștință pentru eforturile pe care dr. Ludwig Zurowsky și soția sa, Maria, le-au depus pentru salvarea multor evrei din ghetoul cracovian. Ca medic-șef al Cracoviei în timpul Holocaustului, dr. Zurowsky avea dreptul să pătrundă în ghetou de acolo alimente, pe care soția sa le punea în borcane speciale, iar el le distribuia ca me-

dicamente. De asemenea, le ducea pînă și vopsea de păr, cu care aceștia își înnegreau părul, spre a părea mai „țineri” și astfel se puteau declara aple de muncă și, deci, nedeportabili. La toate acestea s-au adăugat multe alte acțiuni menite să salveze vieți de evrei. În fotografie: Maria (stînga, sus) și dr. Ludwig Zurowsky (stînga, jos), dr. Alina Zurowska-Lichtarowicz și ambasadorul Israelului la Londra, Yehuda Avner, în momentul decernării distincției (dreapta).

PE SCURT

● Oamenii de știință de la Universitatea Ebraică din Ierusalim au realizat un nou preparat, eficient în maladia infecțioasă cunoscută sub numele de herpes, care afectează gura și nasul. În prezent se fac cercetări pentru folosirea acestui preparat în tratarea herpesului și în alte zone ale corpului.

● În cadrul unei expoziții deschise la Muzeul de artă evreiască din Paris, douăzeci de artiști plastici au prezentat lucrări ilustrînd cu măiestrie scene din viața și opera marelui scriitor Franz Kafka.

● La Zürich, în cursul lunii mai, a fost prezentată o expoziție cuprinzînd lucrări de pictură, desen și grafică, semnate de Igal Tumarkin, considerat,

în prezent, în Israel ca unul dintre cei mai remarcabili artiști plastici israelieni.

● Yemima Tschernovitz-Avidar, scriitoare de povestiri pentru copii, originară din România, a primit premiul pentru literatură pe anul 1983, conferit de Ministerul Educației din Israel.

● În cadrul unui proces care s-a desfășurat la Memmingen (R.F.G.), Josef Jaroch, fost comisar de poliție în Ucraina ocupată de nașiști în timpul celui de-al doilea război mondial, a fost condamnat la 5 ani și 6 luni închisoare pentru complicitate la asasinarea a cel puțin 70 de evrei.

● Comitetul Fundației Caroubi a decernat premiul său lucrării „De la Vichy la Auschwitz — rolul guvernului de la Vichy în «soluția finală»”, scrisă de Serge Klarsfeld.

● Cunoscutului istoric Martin Gilbert i s-a atribuit premiul „Edith and Joseph Sunlight” pentru recenta sa carte „Evreii speranței”.

BIBLIOFILIE

În patrimoniul Bibliotecii Academiei se află peste 6.000 de manuscrise românești, unele datînd încă din veacul al XI-lea, deosebit de valoroase pentru miniaturile lor, realizate pe pergament, altele mai noi, scrise în secolele XIX—XX. Între manuscrisele de valoare se numără cele ce au aparținut stolnicului Constantin Cantacuzino, domnitorului Constantin Brancoveanu, poetului Ienăchiță Văcărescu, documente recent studiate de specialiști ai bibliotecii.

RADAR METEOROLOGIC

În zona municipiului Craiova a fost pus în funcțiune un centru-radar cu rază de 300.000 de metri, care pune la îndemîna meteorologilor locali informații despre sistemele de nori din împrejurimi. Este un instrument prețios în elaborarea prognozelor privind starea vremii.

TAXIURI CU GAZE NATURALE

Pe străzile municipiului Deva au început să circule primele taxiuri care utilizează gaz metan în loc de benzină. Spre deosebire de adaptările ce s-au făcut la autobuze și la autocamioane, taxiurile acționate cu gaze naturale sînt dotate cu cite o remorcă ușoară, în care se află recipientii pentru gaz metan. Specialiștii de la grupul întreprinderilor de gospodărie comunală și întreprinderea de transport local din județul Hunedoara studiază, în continuare, posibilitatea creșterii distanței pe care pot să circule, între două alimentări, autovehiculele cu gaz metan.

PLANETARIU

În municipiul Bacău a fost pus la dispoziția cetățenilor un nou obiectiv cultural — Planetariul din cadrul Observatorului astronomic. Aici sînt programate, de-a lungul fiecărei săptămîni, observații astronomice solare și de seară, manifestări muzicale, precum și vizionarea expoziției astronomice permanente, deschisă în sala principală a planetariului.

GAMAGLOBULINĂ UMANĂ

La Institutul de seruri și vacinuri Cantacuzino a intrat în producție curentă un preparat deosebit de important: gamaglobulină umană pentru administrare intravenoasă. Produsul conține, în concentrații ridicate, anticorpi virali, antibacterieni și antitoxici, fiind indicat în septicemii grave sau în profilaxie, după intervenții chirurgicale laborioase etc.

COLECȚIE DE STAMPE

Biblioteca centrală universitară din Cluj-Napoca posedă și o bogată colecție de stampe, însumînd circa 10.000 de piese. Colecția cuprinde lucrări care aparțin unor personalități celebre din diferite perioade: Gheorghe Asachi, N. Grigorescu, Th. Aman, Michel Bouchet, Raffer, Rohbock. Dintre rarități se remarcă portretul domnitorului Mihai Viteazul, realizat de Aegidius Sadeler. De asemenea, un portret al domnitorului Vasile Lupu, portret executat de gravorul olandez Hondius, în anul 1651. Colecția este de o mare valoare pentru cercetători.

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

THIRTYSIX YEARS OF GREAT COMMUNITY ACHIEVEMENTS

On June 20th, it is 36 years since His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen was elected Chief Rabbi of the Mozaic Cult of our country whom Providence has given us as exceptional spiritual shepherd and day to day leader of our Community.

These are 36 years of great community achievements, of the steady rise of our Community's Judaic dignity, of blessed Aliyah under conditions of our country's full understanding, of raising a new generation of the community's children in the spirit of our millenary teaching and beautiful Judaic traditions, of parental care for all the members of the Jewish community, who are ensured conditions of dignified life, with observance of Judaic prescriptions under the permanent guidance and watchfulness of His Eminence. All this led to the growth of prestige in the world of the 29,000 Jews living in Romania today, prestige that is incomparably greater than that of the 400,000 that lived in the country when His Eminence became Chief Rabbi.

The marking of 36 years of such happy achievements is an occasion for us to renew our feelings of gratitude and respect for His Eminence and convey him our wishes for long and fruitful shepherding, in good health, in the service of our community, in a prosperous and happy Romania, in a world of peace and good understanding among men.

Ad mea veesrim, together with his esteemed lady, Mrs. Dr. Moses Rosen.

EXECUTIVE COMMITTEE
OF THE
FEDERATION OF JEWISH COMMUNITIES
OF THE
SOCIALIST REPUBLIC OF ROMANIA

Chief Rabbi dr. Moses Rosen

TILL WHEN?

"Till when?" my collocutor asked me ten years ago.

We were getting ready for the thirtieth commemoration of the extermination of our Holy community in northern Transylvania. I did it feverishly, with passion, with my whole being because I felt the commandment come from beyond, a sacred call to remember Them *הנאחזים והנעפים*. The loved ones, the dear ones, to utter their longings which they were never able to say, to further shout their prayers that were broken off by the flames of the ovens or the gases of the Satanic death chambers.

"Till when will you organize such commemorations", the man I spoke to said. The way he said it seemed to indicate the wish of being left in peace, of not having his conscience roused, of not having his serenity troubled.

"Till when?" Our man was not an anti-semitic. I knew him for many years. He devoted his life to Good, Justice. He fought against Evil and stood by us when others left us. And yet...

"Till when?" His question betrayed a feeling of irritation, a wish to forget, to go back to normal. Should we always and always remind him? The past has gone. Let us no longer torture ourselves with the horrors of decades ago. "The dead go fast" says a cynical popular proverb.

I answered him: "Till when?" One thousand years, and if need be, another one thousand and yet another. Precisely so that we may attain one day a quiet life, precisely so that we give mankind a serene conscience is the reason why we must not allow a veil of forgetfulness to fall over the tragedy that has no precedent and no likeness in the whole of history, the tragedy of the six million Jews.

"Till when?" We, the eye-witnesses are vined that savages with the image of man no longer exist, savages who yearn for 'revenge' who are blood 'thirsty', who are the potential hangmen of the future Auschwitz camps.

"Till when?" We, the eye-witnesses are still alive, we the survivors who have lost loved ones in the fire of the ovens, and yet one can already hear voices of 'scientifics' such as those of Irwing of England or 'publicistics' like those of Faurisson of France or 'poetics' in other parts that speak of the 'blackmail' used by us, the Jews with 'the story' of the six million martyrs of our people.

What will happen if, after we have

gone, we shall cease reminding? Forgetting them would mean the validation of the lie, a lie that is concerned with smoothing the path towards a new Holocaust.

"Till when?" dear collocutor. Until such time when our pain, sorrow and mourning shall irritate no longer anybody; until all people shall look deep down into their conscience and find there a golden vein of humanity and then our pain shall be theirs too.

The Freudian phenomenon of repressing brings nothing good to the individuals who have sinned, causes catastrophes to those collectivities who incline to slide down this dangerous slope of forgetfulness.

On the contrary. To bring to the surface the Evil, to analyze its causes, to brand it in all its ugliness, to stigmatize it so that it should never again recur — this is the meaning of the commemoration we hold.

This was my conversation, ten years ago, with a humane man who understood me and agreed with me. He is no longer among the living. His soul rests in the world in which it meets the six million innocents who were burnt alive, torn apart by dogs, cut up in laboratories, suffocated in railway waggons. If beyond, the souls of the dead speak to one another, my collocutor can hear endless answers to his question "Till when?"

In this our ephemeral world, many things have happened in these past ten years that strengthened me in the answer I gave then.

May the memory of the whole of mankind be alert because on this our very existence, that of all depends.

Yes. Of all, not only of the Jews. The great writer Elie Wiesel (who at the age of 14 was driven from Sighet to Auschwitz and then became Jeremiah of our generation) said, thinking of the seriousness and imminence of the atomic world danger, that "today, all men have become Jews".

This is the truth. With the "forget" solution, not only we the Jews but all men have become candidates for a future world-wide Auschwitz.

So, let us remember, never cease to remind, let us not leave people nurture illusions, let us wake them up from "the best of the worlds" they wish to indulge in and let us all shout for all peoples of the world to hear

IZKOR, Remember!

FORTY YEARS SINCE THE DEPORTATION OF JEWS FROM NORTHERN TRANSYLVANIA TEMPORARILY OCCUPIED BY HORTHYISTS

Forty years ago, in the spring of 1944, the Hungarian Horthyists that temporarily occupied Northern Transylvania locked up in camps and then deported our Jewish brothers from the towns and villages in which these fascists became masters.

150,000 innocent Jews from Cluj, Oradea, Satu Mare, Sighet, Carei, Baia Mare and others were driven then along the road without return to Auschwitz, where they were subjected to a regime of extermination.

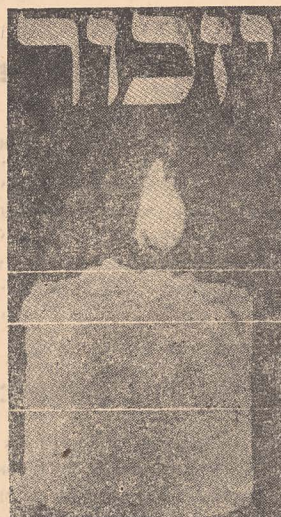
This is part of the Holocaust organized by the German fascists, when six million Jews were killed.

It is forty years since, but our hearts continue to bleed to this day.

We shall never forget the crimes committed by the fascists.

Never shall we forget our brothers and sisters, the parents and children lost by our community.

May their memory be blessed for ever!

Desen de TIA PELTZ

יאָר צייט

זיפּן באַנען, לויפן יאַגן, זינטן בייזע זיי שוין טראַגן און דער שוואַרצער שואה - נאכט. קלענער רעדער, זיפּען רעסן יעדן ווערן אומגעבראַכט! לויפן, לויפן, יאַגן, יאַגן, און פאַר און אין גרויס, אן עיר וואס בישראל יעדע באן, מיט דינאטישע רבנים, זיינען שוהמים און חזנים, ישיבה בחורים, אסורים.

לויפן די באַנען צו דער גרויסער עדה, און נאַך אן עדה, נאך אן עדה, און נאך אן עדה! אסטאריע, אראריע, מיטערע. נאך נאם ווייסט, טו איך א טראכט, וועלן וועלסט, נעכליכן זענען דארט און פשוטע שווער שואה - נאכט. און אפער נאך אין איינטיגן, דער וועלט נעכליכן ווייניקער, פון די מערדערס הענט די פיניקער?

גשרים - בריקן

פון ד׳ר אליהו שולמאַן (בקיטור)

(1941), ווו ער האָט אויסגערודקט געלעבע געדאַמקן און ווייטער אנטוויקלט די מעאַריע פאַר א נאַענ-טער פאַרבינדונג צווישן ביידע ליטעראטור- און כמילא צווישן העברעישיע און יידישע שרייבער. זינט דער בעל-מחשבות האָט אָנגערשריבן זיין אָפּהאַנדלונג האָט זיך דער מצב שטאַרק געענדערט. די צאָל שרייבער וואָס האָבן געשריבן אין דער זעלביקער צייט אויף ביידע שפראכן האָט זיך פאַר-קלענערט - הגם עס זענען תמיד געווען שרייבער וואָס האָבן געשריבן אויף ביידע לשונות - און עס זענען דאָ היינט צו טאָג געצייילטע וואָס זעצן פאַר די טראַדיציע.

ווען ש. ניגער האָט פאַרעפנטלעכט זיין פּריער דערמאָנט בוך האָבן געוויסט שרייבער אָנגעוויין אז די יידישע שרייבער זענען גרויס פאַר אַזאַ נאַענ-טער פאַרבינדונג אָבער דער צווייטער צד, פּסע-ציעל אין ארץ-ישראל, האָט דעמאָלט אינגאנצן דעם נאַנצן ענין.

אָבער געוויסע ענדערונגען קומען דאָך פאַר - און עס זענען נאָכ פאַראן געברענגען שרייבער וואָס פאַרשיינען און באַנעמען די וויכטיקייט פון אַ דערנענטערונג פון ביידע לשונות און ליטע-ראַטור - און די נייע שרייבער, בריק-גשרים" אין אן אויסדרוק פון דער נייער ווענדונג. אין ארץ ישראל איז לעצטענס פאַרקומען א בא-געגעניש צווישן יידישע און העברעישיע שרייבער, ווו די לעצטע האָבן אויסגערודקט א וונטש פאַר א דערנענטערונג צווישן די צוויי ליטעראטור. א וויכטיקער פּרווון פון דער דאָזיקער דערנענ-טערונג איז דאָ זאַמלונג, "גשרים-בריקן". די רע-דאַקטאָרן זענען מישה יונגמאַן און שלמה צוקער. מישה יונגמאַן און רעכפּעט פון די העברעי-טער יידישער פּאַעט איז צום באַווייערן געשטאַרבן איידער דער נומער איז ארויס, און דער רעדאַק-ציע קאַלענדיע זענען אריין די העברעישיע און יידי-שע שרייבער: ק.א. ברתיני, ב. הרשעווסקי, מ. יונגמאַן, י. יאנאַסאוויטש, א. לויס, ב.י. מיכל, ד. מירון, ל. פאַרדויאטיק, מ. צוקער און י. קאַרן. אין דער יידיש אַפּטיילונג נעען אריין איבער-זעצייגונג פון ליידער, דעציילונגען און אן עסי פון א צאָל באַקאַנטע העברעישיע שרייבער. אין דער העברעישיער אַפּטיילונג זענען דאָ שאפּונ-ען פון מ. יונגמאַן, ר. קאַרן, י. באשעוויס, א. סוצעקווער און אנדערע. די איבערזעצונגען לייט-גען זיך גוט און גיבן דעם העברעישיען ליינער א פאַרשטעלונג פון דער יידישער ליטעראטור.

דער וועלטראַט פאַר יידישע און יידישער קולטור האָט ארויסגעגעבן ענדע יאר 1983, דעם ערשטן נומער פון א זאַמלונג, "גשרים-בריקן", א צוויי-שפראַכיקע צייטשריפט פאַר העברעישיע און יידי-שער ליטעראטור. פּראָפ. רב סדן אין דעם מורען העברעישיע ארייפיר צו דער אומגעבונג דערמאָנט און במשך פון דורות זענען ארויס ספרים, ווו די הי-ליקע שריפטן, סידורים און מוסר ספרים ווו צוזאַ-מען מיטן העברעישיע אַרגינאַל זענען געווען גע-דרוקט יידישע איבערזעצונגען. ער שרייבט זענען די ענדערונגען אין יידישן לעבן, די שפראך - אסימילאציע און די תפוצות - און וועגן דער נויטיקייט פון א דערנענטערונג צווישן דער הע-ברעישיער און דער יידישער ליטעראטור - און וואָס פאַר א ראַלע, "גשרים-בריקן" קאן דערביי שפּילן.

יצחק קאַרן, דער פאַרזייער פון וועלטראַט פאַר יידיש און יידישער קולטור שרייבט און זיין יידישן אריינפיר, "דער ציל פון דער דאָזיקער אויס-גאַבע איז דער העלפן צוריק אויפשטעלן די בריקן צווישן העברעישיע און יידיש וואָס זענען צעשטערט געוואָרן אין דער תקופה פון פאַרפאַלונגען, א-סימילאציע און פונעם ביטערן שפראך - קאַמף, באַנייען די האַרמאָניע וואָס האָט אין די פריער-דיקע צייטן געהערשט צווישן די ביידע שפראכן און ווידער אויפשטעלן צוויי שפראַכיקע שאַפּערס וואָס זאָלן אזוי ווי אַמאַל, באַרייכערן און באַפֿרוכפערן ביידע ליטעראטורן."

"ס'דאַרף אָפּגעשאַפט ווערן די אָפּגעפּרע-מטע קייט און איזאָלירטקייט - באַטאַנגט ווייטער י. קאַרן. און דאַס קאן געשען נאָר דורך א קעננזייט-קער צעקערונג און א רעכפּעט פון די העברעי-שע און יידישע קולטור און ליטעראטור-שאַפּערס." די פּראָבלעם וועגן דערנענטערן די יידישע און העברעישיע שרייבער, האָבן באַהאַנדלט יידישע שרייבער אין משך פון א סך יאָרן. בעל מחשבות האָט מיט אן ערך פּינה און זיבעציק יאָר צוריק אָנגערשריבן אן עסי: "צוויי שפראכן - איין איי-ציקע ליטעראטור". בעל מחשבות האָט געהאַלטן "זא אונזער איין איינציקע ליטעראטור האָט א דאַפּלטע שפראך", אז יידישע און העברעישיע שרייבער, "לעבן און אַמעמען צווישן צוויי שפראכן, ווי א חתן צווישן צוויי מחותנים-אונטערפירער." מיט יאָרן שפּעטער האָט ש. ניגער אָנגעשריבן "די צוויי שפראַכיקייט פון אונזער ליטעראטור."

היינט נאך פּרעציק יאָר, טראַגן זיך נאך עכאַס, פון גים אויסגעוויינטע איכות, און ס'עכטערן מוחת, ס'מעלען פון די רעדער, און פון קינדער די יפּלות, איינזעלע פאַרבלויבענע ערות, פון פאַרשיטענע עדה'ס, אויף די ליפּן מיט קללות, מיט קללות ...

צום פּרעציקסטן יאָרצייט, צינדן מיר לויט, זיי באַהעפּטן צום הייליקן פּלאַס, ס'אן אייביקע פּלוכט, נישט נאָר פאַר אונז, פון יידישן שאַם, נאָר פאַר דער וועלט, פאַר אלע מענטשן, צו שלום וואָס שטרעבן, זאָלן אייניגעם מיט אונז און יתרה, אייניגעם מיט אונז, און נאַמען פון שלום און לעבן, די הייליקע שבעה אפּטעבן: "נישט פאַרנעסן! נישט פאַרנעסן!"

לעך שאַדאָך

ידיעות פון

דער יידישער וועלט

גירט א בית - אבות און א קינדער - נאָרט פאַר 75 קינדער, ווי אויך א כשרע רעסטאָראן ווו ס'גענען עסן טעגלעך 600 פערזאָן. צוויי הויטל פון די נויטיקע פאַנדן פאַר דעם אנשטאַלט האָט פאַר-זאָרט די פאַריזער אַפּטיילונג פאַר סאַציאַלע הילף פון דער יידישער קהילה, און די איבעריקע פאַנדן, פון פריוואַטע דאָנאַציעס.

תורה און שלום

די צענטראַלע אַגענץ פאַר יידיש הינדן אין די פ.ש.א. האָט אָרגאַניזירט א וויסנשאַפּטלעכע סעמינאַר אויף דער טעמע: "תורה, שלום און מלח-מה", און וועלכער באַטייליגט זיך באַטייליגט א גרוי-סע צאָל יונגעלעכע. דורך פאַרטראַגן, דיסקוסיעס אין קליינע גרופּן, און אנדערע טעטיקייטן, דיז אַנאַליזירט געוואָרן דער אופּן אויף וועלטן און דעמוס באַהאַנדלט די פראַגע פון מלחמה און שלום אין גייטס פון דער תורה און פונעם חינוך פוּר די נביאים. די אַנטיילנעמער האָבן זיך ארויס-געזאָגט מעגן דעם וואָפּן - נעיע, פאַר א וועלט אן אַטאַמישן וואָפּן, א וועלט פון שלום און ברודער-לעבן צווישן פעלקער.

דער פאַנד, גאַלדע מאיר

דער אונטערשטימע פון ורושלים האָט געמעלדעט דאַס שאַפּט מעגן דעם וואָפּן - נעיע, פאַר א וועלט אן אַטאַמישן וואָפּן, א וועלט פון שלום און ברודער-לעבן צווישן פעלקער.

פיערלעכקייט

מיט דער געלענעהייט פון דעם 175סטן יאָר-טאָג פון דער יידישער קאָנסטיטאָריע אין בריסל, איז אין דער בעלגישער הויפּטשטאָט פאַרנעקומען א ספעציעלע צערעמאָניע געווירמעט דער געשע-עניש, און וועלכער ס'האָבן זיך באַטייליקט פאַר-שטימען פון די יידישע אָרגאַניזאַציעס, הויכע ציוויל-לע, פּייערלעכקייט און רעליגיעזע אַפּיזיאַליטעטן, און פּייערלעכקייט איז אָפּגעמערקט געוואָרן אויף די דער שיל פּוּבליקעסטערשטראַסע פון אנטווער-פען, מיט דער באַטייליקונג פון היגע פערזענלעכע-קייטן, צווישן וועלכע אויך דער פרעזידענט פון דעם הינדן פּראָטעסטאַנטן פּונדאָר.

באערונג

זשאַסע דעאַרע, ראַטנעבער פון דער ברי-טעלער פאַרשטאַט אוקאַ, איז באַרעט געוואָרן מיטן מעדאַל פון חסדי אומות העולם, פונעם יד ושם, ווייל אין דער נאַצי תקופה האָט ער אויסבאַ-האַלטן און פאַרטייטיקט דעם יידן מיכאַל ווינדע-זעל, אן אָפּשטימיקער פון רומעניע. ביי דער זעלבער צערעמאָניע, האָבן א גרופּע קאמוניסטישע מאָנאַשיסעטן באַקומען די זעלבע באַערונג, ווייל זיי האָבן אויסבאַהאַלטן אין זייער מירד יידישע קינדער און אנדערע בויגע, פאַרפאַנגטע פאַר זייער אַנטינאַצישער טעטיקייט.

באציונגען

אין די ראַמען פון די קולטורעלע באַציונגען צווישן ישראל און די פ.ש.א. האָבן די אַפּייער פון דעם ניין יאָרסער מעטראָפּאָליטען מוזיי באש-פאַסן אן אייניקע עקספּאַנאַטן זאָלן אויסגעשטעלט

ווערן אין מוזיי פון מדינת ישראל, מיט דעם גע-לענעהייט פון אן אויסשטעלונג וואָס וועט אָרנא-ניזירט ווערן אין יאָר 1985.

פאַרטראַג

אין דעם עפּט-זאַל פון דער יידישער קהילה אין קאָפּענהאַגען, האָט פּראָפ. אהרן גרעטשאַניק געהאַלטן א פאַרטראַג איבער "יידיש לענגאויס די דורות". דער פרעזידענט האַלט לעקציעס איבער יידיש אין קאָפּענהאַגען אונטערשטימעט. נאָך דעם וואָס ער האָט פאַרענטשטעלט די היסטאָרישע עווא-לוציע פון דער יידישער שפראך, האָט דער פרע-לענגענט אונטערנעשטראָכן דאַס רייכטיקייט און שיינ-קייט פונעם, "מאַמע-לשון" פון די יידן אין די תפוצות. אויפן פאַרטראַג איז בייגעווען א גרויסער ערפּ.

פלאַנצונג

יידן אָפּשטאַמיקע פון טוניס וואָס לעבן אין יז-ראַל האָבן באַשלאָסן צו פלאַנצן א וואַלד לכבוד די יידן פון טוניס וואָס האָבן געקעמפט מעגן נאַ-היזום און אין כבוד דער יידישער קהילה פון טוניס. יוזשעוו דייטק, דער פרעזידענט פונעם פאריין פון די טוניסער יידן אין ישראל, האָט זיך געווענדעט צו די יידן אָפּשטאַמיקע פון טוניס וואָס לעבן אין פראַנקרײך, זיי זאָלן זיך באַטייליקן אין דער אייג-צויאַטיוו.

בקיטור

אַלי ווועל, דער פרעזידענט פון מעמאַריאַל-ראַט פון דער שואה אין די פ.ש.א. א שריפטשטע-לע פון אונטערנעמט אַפּאַלן פאַרגעס, האָט באַוו-מען די גרויסע פרעמיע פון דער שטאַט פאַריין פאַר זיין ראַמאַן, "דער פינפטער זון".

יידן אָפּשטאַמיקע פון אונגאַרן, וואָס לעבן אין פאַרשידענע לענדער, וועלן זיך באַנענען אין פאַנאַט וילי די ירושלים. דאַס וועט זיין די ערשטע אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפערענץ פון יידן וואָס רעדן די אונגאַרישע שפראך. די קאָנפערענץ וועט פרע-זידירט ווערן פון דעם באַרימטן פּייערער עדוואַרד טעללער.

מיט דער געלענעהייט פון דער באַטייליקונג פון מדינת ישראל צום 17טן אינטערנאַציאָנאַלן יאָרדן אין מאַריא, האָט דער פאַרשיינער פון דער יידישער עטיוונג, נויטשטער פאַר האַנדל און אינדוסטריע ין געווען פאַט, אויסגערודקט די אַפּעלונג און די האַנדלס-באַציונגען צווישן ביידע לענדער וועלן זיך אנטוויקלען לטובת די ביידע לענדער.

דער באַרימטער וויאַפּאַנישע נתן מילשטיין האָט געגעבן א קאַנצערט אין ציריך. די אויסגאַבסעלע סומע וועט געשפּענדעט ווערן פאַר די קוואַליפּי-קאַציע שולן פון יידישער יונגס, "אַרט".

נישט לאנג איז געשלאָסן געוואָרן אן אָפּמאַך פאַר וויסנשאַפּטלעכע קאָפּערירונג צווישן ווייץ-מאַן אינסטיטוט פון רחובות און דעם אינסטיטוט פון וויסנשאַפּטלעכע פאַרשונגען אין באַגאַטאַ (קאָלומ-ביאַ). דער אָפּמאַך איז אונטערגעשריבן געוואָרן אין באַגאַטאַ, אין דער אָנוועהנישע פונעם מלוכה פרעזידענט ב. בעטמאַנר, וועלכער האָט פאַר-פירט דעם טעקסט, אונטערשרייבענדיק דעם יידישע וויכטיקייט פון דער קינטיקער צוזאַמענאַרבעט

36 יאר פון גרויסע דערגרייכונגען

זנט יידן וואס געפונען זיך היינט צוטאג אין רומעניע, גיט אומפארגלייכליך גרעסער ווי דעמאלט ווען זיי זענען געווען 400 טויזנט, ביים אפגאנג פון דער עטניקייט פונעם הרב הראשי שליט"א.

דער 36סטער יארטאג פון אזעלכע געלעבנדיגע דערגרייכונגען, איז פאר אונז א געלעבנדיג אים-דערוואקסן אויפגיין אונזערע געפילן פון דאנקבאר-קייט און אכטונג דעם רב הראשי און אים ווענדן אונזערע וויכטיגן פון אריכות ימים און נענט, ער זאל לאנגע יארן נאך זיין אונזער מנהיג, לטובת אונזער קהילה, אין א בליענדן און גליק-פעד רומעניע, אין א וועלט פון שלום און פון גוטע באציונגען צווישן מענטשן.

דער מאה ועשרים, אגיניעס מיט דער חשובער רבני! דער אפייר קאמיטעט פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות אין דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע.

דער 20סטן יוני ה'י' איז דער 36סטער יאר-מאג זינט דער רב הראשי שליט"א איז בעזרת השי"ת אויסגעוויילט געווארן אלס גייסטיקער-מנהיג און אלס אויסגעצייכנטער אפיירער פון אונזער קהילה.

דאס זענען 36 יאר פון גרויסע דערגרייכונגען, און א סדרה פון וויכטיגע יודישע יודישע פון א גענעטישער עליה אין די אומשטענדן פון א פארקאמער אינפארשענדענדיש מיט דער אנפ-ערשאפט פון אונזער לאנד, פונעם דערציען א גייעס דור יידישע קונדער אין גייסט פון דער תורה הקדושה און פון די שינוע יידישע טראדיציעס, פון א פאמערלעכער זאגן פאר אלע מאטעריעלע פון דער קהילה, וואס אונזער דער פערמאנענטער מער הנהלה פונעם הרב הראשי שליט"א איז זי פארויכערט געווארן די געלעבנדיגן זיך אים-צולעבן אלס יידן און ווירדע לויט זייער אמונה און טראדיציע. אלס פולע יוצא דערפון, איז דער פערסטיגז איז דער גארער וועלט פון די 29 טוי-

הרב הראשי ר' דוד משה ראזען

ביז ווען?

מאָנען? פאַרנעםן - וועט הייסן באשטעטיקן דעם ליגן, דעם ליגן וואָס ליגט אינעם יסוד פון צו-גרייטן א גייעס האַלאַקאָסט.

„ביז ווען“? השׁוּבער מיטשמוסער, ביז דער-מאַלט ווען זיינער וועט זיך גייט פילן נעשעט פון אונזער ווייטיק, ווען דעמאָלט וועט מענטשן וועלן גיטערן און די טיפּענישן פון זייער נע-וויסן און וועלן דאַרטן געפונען די נאָדערע שיכט פון מענטשעכקייט און דעמאָלט וועט אונזער ווי-טיק זיין אונד זייערע.

דער באַקאַנטער פּענאַמען פּרויד, ברענגט גייט קיין גוטס פאר די אינדווידוים וואָס האָבן חומא געווען, ער ברענגט מאַטאַמאַראַפּעס פאר די נע-זעלשאַפטן וואָס פאַרנעמען זייער גענערלעכן גלויבשפּירן ווען פון פאַרנעםן.

פאַרקערט. ארויסשליפּען דאָס שלעכטע אויף דער אויבערפלאַך, אַנאַליזירן די סיבות, עס פאַרדאַ-מען, סטימאַטקייטן, פאַראַרטלייזן, סע זאָלן זיך מער גייט קאַנען איבערהאַלן, דאָס איז דער זינען פון דער איצטיקער זוכה.

ביז ווען? האָט מיך געפּרענט מיינער א מיטש-מועטער צוריק מיט צען יאר. מיר האָבן זיך דאן געגרייט צו דער דרייסיגסטער הוצהה פונעם אומ-סום פון אונזערע הייליקע קהילות פון צפון טראַנ-סילוואַניע. איר האָב דאָס געטון מיט עמאַציע, מיט ליידישאַפט, מיט מירן נאַנען ווען, ווייל איר האָב עס געפילט ווי אן „איבערשטן באַפעל“, ווי אן הייליקן רוף פון דערמאַנען די „הנאָהבים פּאַרנעצן ווייטער אויסשרייען זייערע תּפילות וואָס די פּאַפּעס פון די טיפּוּלאָגישע אויגונגס און די גאָז קאַמערן האָבן דערמאַנען.

„ביז ווען וועט איר אַרגאַניזירן אזעלכע הוצ-רות“? האָט פּאַרנעצט דער מענטש מיט וועלן איר האָב געשמועלט. ער האָט דאָס געזאָגט, נאָך ווי ער האָט געוואָלט מע זאָל אים צורו לאָזן, מע זאל מער גייט צעווערן זיין געוויסן. ער האָט עס געזאָגט אפילו מיט א געוויסער אויפגענונג, ווי א פּאַרווהר.

„ביז ווען“? דער מאן איז גייט געווען קיין גאָז קאַמערן האָבן דערמאַנען איר האָבן אים געענט פון א סך יארן. ער האָט געווידמעט זיין לעבן דעם אמת, דעם יושר. ער האָט געקעמפט קעגן דעם שלעכטן און איז געווען איינעם פון אונז און א צייט ווען אַנדערע האָבן אונז פאַרלאָזט. און דאָך ...

„ביז ווען“? זיין פּראַגע האָט אויסגערודקט דעם ווילן צו פאַרנעםן, די מעגלעכע צוריקעוואַרען צום נאָרמאַלן רואיקן פּלום פונעם לעבן. ווידער און ווידער זיך דערמאַנען? וואָס איז געווען, איז פאַר-ביי. לאַמיר שוין פאַרשטעלן זיך פּיניקן מיט די גרויזאמקייטן פון וועלכע סע טיילן אונז שוין אָפּ יאַרצענדליקער. די טויטע גייען גיך, זאָגט א ציגיש ווערטל.

האָב איר אים געענפערט? „ביז ווען? טויזנט יאַר, און א ס'וועט נויטיק זיין, נאָך טויזנט, און נאָך טויזנט, טאקע, כּדי מיט זאָלן קאַנען רואיק לעבן, טאקע, כּדי מיט זאָלן קאַנען געבן דער מענטשהייט א רואיק געוויסן, טארן מיר גייט אַרבעטן דעם פאַרהאַנג פון באַרענסן איבער דער אומפאַרגלייכלעכער טראַגעדיע אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט, די טראַגעדיע פון די זעסן מיליאָן יידן.“

צום 40-סטן יאַרצייט פון דער דעפּאַרטאַציע פון די צפון טראַנסילוואַניער יידן דורך די האַרטיסטן קיין אוישוויץ

אויפן בית-עולם פון ספיניטול געאַרנע איז פאַרנע-קומען אן זוכה לזכר דעם פּערזענליכן יאַרצייט פון דער היגע יידן וואָס זענען דעפּאַרטירט געוואָרן דורך די האַרטיסטע רוצחים און שפּעטער אומ-געבראַכט געוואָרן אין די אוישוויצער גאָז-קא-מערן.

איז דער טרויעריקער זוכה האָבן זיך באַמיי-ליקט דער גענעראַל-טערעסקער פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות, דער פאַרשיידער פונעם קולטורעל-דעפּאַרטאַמענט פּראַגע. ער דובנעט און 67 היגע קהילה מיטגלידער, די שארית הפליטה פון א קהילה וואס האט פאר דער דעפארטירונג גע-ציילט 1800 נפשות, פון וועלכע ס'האבן איבער-געלעבט 47. סע זענען בייגעווען א סך אייווונגן גייט - יידן פון דער שטאט ספיניטול געאַרנע, פריינד און חברים פון די אומגעקומענע, און אויך די אפיירערשאפט פון דער בראשאווער קהילה אייני-געם מיטן תלמוד תורה כאר.

די אָנווענדע האָבן זיך פאַראַמאַלעט ארום דעם דעמאָלאַ און אַנדערע פון די קהילות פון דער שווא, אונזער וועלכן סע געפונט זיך באַרענען די זייע ר.י.ה. וואָס די הימלעכע האָבן געמאַכט פון די קערפּערס פון די מרבות.

די טרויעריקע זוכה איז דערפּענט געוואָרן ספיניטול געאַרנע.

פון ה' קליין ווילמאס, דער ראש הקהילה פון ספיניטול געאַרנע.

דערנאָך האָבן געעמען דאָס וואָרט: ל'ך אי-וואן געווען, דער פּרעזידענט פון דער טראַנ-סילוואַניע ווער יידישער קהילה, וועלכער האָט דערמאַנט די טרויעריקע געשעענישן פון צוריק מיט 40 יאַר, אין האָט געצייטירט די פּאַנעם, קהיל'ה, וואָס זי פונעם פּאַעס מיליטערי יוסף, דער תלמוד תורה כאר האָט מוואקאליש אונטערגעשטראַכט דעם דראַמאַ-טישן פון דער פּאַנעם.

דער גענעראַל-טערעסקער (ה' ארוו. ע. שטעטער, האָט אין רירנדיקע ווערטער דערמאַנט די טרא-גדיש גייט געשעענישן פון צוריק מיט 40 יאַר און דער-אָנעם פון די מאַרטינער וועלכע האָבן באַצאָלט מיטן לעבן פאר דער איינציער „שור" וואָס זי זענען געווען יידן האָבן געהאַלטן זייער אמונה און רעפּעקטורט די טראַדיציעס פון זייער פּאַלע-דער חזן זשוקאָוויטש האָט מעגלעך געווען און געמאַכט אן אל מלא, לזכר די קרושים, און אלע אָנווענדליקע האָבן געזאָגט קהיל'ה.

דער תלמוד תורה כאר האָט אויסגעפירט טראַדי-ציעלעכע געזאַנגען, וואָס האָבן זיך צוגעפאַסט צו דער מוירערקער פּיערלעכקייט.

אויפן געזעס פון אונזער פאַרבייגייענדיקער וועלט, זענען אירודי לעגעט זעבן יאַר פאַרנעקומען א סך געשע-נישן וואָס האָבן געפירט צום פאַרנעקומען דעם גענער וואָס איז האָב אים דעמאָלט געגעבן.

זאָל וואָך בלייבן דער זכרון פון דער גאַנצער מענטשהייט, ווייל דערפון הענגט אָפּ אונזער קיום דער קיום פון אלע מענטשן.

יא, פון אלע גייטס נאָך פון די יידן. אלי ווי-זעל, דער גרויסער שריטשטעלער (וועלכער איז אין דער עלטער פון 14 יאַר געטריבן געוואָרן פון סינעס קיין אוישוויץ און איז שטעטער געוואָרן דער יומיהו פון אונזער דור), האָט געזאָגט אין שיכטע מיט דער געפּערלעכער אַלגעוועלטלעכער לאַגע וואָס איז געשאַפן געוואָרן פונעם אַטאַמישן געפאַר, אז „היינט, זענען אלע מענטשן געוואָרן יידן“.

דאָס איז דער אמת. מיט דער „לייוונג פון דערמאָנט“, זענען גייטס נאָך פון יידן, נאָך אלע מענטשן אין געפאַר צו ווערן מרבות אין א קינ-טויקן אוישוויץ פון אן אַלגעוועלטלעכער מאַסשטאַב. לאַמיר זיך דערמאַנען אַלזא, גייט אויפּהערן זיך דערמאַנען, און גייט לאָזן די מענטשן דריי-לען און ארויסוועקן, לאַמיר זיי אויפּוועקן פונעם זיסן שלעך פון „דער געטעטער וועלט פון אלע וועלטן“ אין וועלכער ס'איז אויב באקוועם, און מרעיש עולם זיין מיט אונזער געשרי: זוכו, דערמאָן זיך!

דער רב הראשי שליט"א אין ישי-רוא האט געווינדערט ווייניקער פון א וואך, דאך האט ער און דער קורצער צייט געמאכט גענעבן אויף צאלייכע איינלאדונגען מצד רבנים, מערן פון פארשידענע שטעט און געוועזענע עטניקייטן פון אלע עמ לאנד, וואס האבן געוואלט אים אויסהערן זייער פארערונג, אים באגריסן אין צוזאמענהאנג מיטן באקומען די פרעמיע „שור“, און אויס-צוהערן זיין ווארט.

איר ביזן טאקע פון הראשי - האָט ער געענט-פערט - אָבער איר קאן דאָך גייט זיין איר דער זעלבער צייט אויף עטלעכע ערטער.

און דאָך, נאָך ירושלים און תל-אביב, האָט הייפּ גייט געענט געפּלן פון דעם ישראלדיקן „מאַראטאָן“ (דעם רומענישן מאַראטאָן ... מאכט דער רב הראשי תנועה)

דעם 30סטן מאי ה'י. איז דער רב הראשי גע-געבן אן אכטונג פון דער הייליקער ישיאל סעלעוויצער, און דעם 31סטן מאי ה'י. דער צייטונג „וויאצא באַטאַרטע“.

ווייטערדיקע פרטים איבערן באזוך פונעם רב הראשי שליט"א אין ישראל

יום ירושלים אין האַטעל „ציון“. דער ערן נאסט איז געווען דער רב הראשי שליט"א.

די הויפט רבנים פון ישראל, פאר שישב כהן און בקישי הורוץ שליט"א, דער ראש העירייה גוריא, דער פּרעזידענט פון רעגירונג און ישראלי לבנון, האָבן געווענדעט דעם רב הראשי וואַרעמע באַגרי-סונגס ווערטער. זיי האָבן אונטערגעשטראַכן די וונדערבארע מעלות מיט וועלכע ער איז געבנע-מש, זיין איבערגעגעבענע קייט און זיין אומערמדי-לעכע עטניקייט לטובת דעם ייִדנטום, דער תורה און זיין גרויס ווערק וואָס ער האָט דורכגעפירט אין די 36 יאַר זינט ער געפונט זיך בראש פון דעם רומענישן ייִדנטום.

דער רב הראשי האָט און זיין ענפּער וואָרט דער-מאַנט אייניקע זכרונות און צוזאַמענהאַנג מיט זיין חינוך עטניקייט, זכרונות פולע מיט דראַמאַטיש, אָבער ער איז הומאַר. ס'איז בייגעגעבן געווען גע-מער עולם, פון זיין וועלכע אָנגעזעענע פּערזענלעכ-

די תלמוד תורה'ס און די כשר'ע רעסטאראַנען, אין תחי-אבות און די פרעטיקע תחי-מדרשים, ממש נסים גייט צום גלויבן אז זיי זענען מעגלעך ווערן אויפגעטון פון דעם השבן נאטם מיט מסירת נפש.

דער פּרעזידענט פון דער שיל, דער גאַנצער עולם האָבן וואַרעם באַגריסן דעם מנהיג פון די רומענישע יידן, אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פּרע-מיע „שור“ וואָס איז אים צוגעטיילט געוואָרן. דער רב הראשי האָט געענפערט און געדאַנקט פאר דעם שיינעם קבלת-בנים וואָס ס'איז פאר אים געמאַכט געוואָרן און אָנגעוויינטן אלע אָנ-ווענדע, אז מיר אלע יידן פון מורה און פון מערב, זאָלן צוזאַמען זוכה זיין במהרה בימינו צו דער נאָה'ה שלמה.

די פרעסע, דער ראיאָ און די מעלעוויזע און ישראל האָבן מיטגעטיילט מיט לויב ווערטער די קולטורעלע געשעענישן פון „יום ירושלים“. דאָס צוטיילן די פרעמיע „שור“, דער רב הראשי ד'ר דוד משה ראזען שליט"א.

דעם 30סטן מאי ה'י. האָט דער רב הראשי געגעבן אן אכטונג פון דער הייליקער ישיאל סעלעוויצער, און דעם 31סטן מאי ה'י. דער צייטונג „וויאצא באַטאַרטע“.

דאָנערשטיק דעם 31סטן מאי, איז פאַרנעק-מען א פריינדלעכער צוזאַמענטרעפּע צווישן דעם קאמוניקאציע מיניסטער פון ישראל'ס מרדכי צי-פורי און הרב הראשי ד'ר דוד משה ראזען שליט"א.

דער צוזאַמענטרעפּע איז פאַרנעקומען אין א האר-ציקער אַטמאָספּערע.

הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שליט"א ..עד מתי?

"עד מתי?" אהנו הערוב, הנעלום כ"אור מוצל מאי" אהנו עורנו חיים וכבר הופיעו "מדענים", כמו אירכינו שר"י באנגליה או "העונאים" כפר-ריסון שר"י בצרפת או "משוררים" כסילום בממנות אחרים המברכים על ה"שק" של הו-הרובים בקשר ל"אגדת" ששת המיליונים ש"אינה נכונה" והיא רק, "המפאה" של התורה.

"עד מתי?" נשאלתי מאיש שיהו, זה עשר שנים. הייתי באמצע ההכנות לאזכרת קדושי מרנ-סילבניה הצפונית כמלוואות שלושים שנה להש-מדתם. רגש של החילו והחיומו אהנו אותי ובכל נפשי ובכל לבבי נכנסתי בראשי ורובי בעבודה קדושה זו כדי להזכיר את הנאהבים והנעימים, כדי שנו-כל להביע את ההון שלהם שלא הספיקו לראות כמו עיניהם את הנשמתם, כדי שפינו ימשיך את שעות העונים שהופסקה על ידי הלבנות הכבש-נות או על ידי הגז ציקלון.

מה יקרה אחריו, כשנפסקי להזכיר ח"ו?
"עד מתי?" עד התקופה שבה כל האנשים ודרו לתוך מצפונם, לתוך נפשם ושם ויצויה לאור את הניצוץ האנושי. ואז הכאב שלנו יהיה גם כאב שלהם והגיון שלנו גם יגונם, תופעת הרישק, לא רק של איש אחד אלא של חלק מן האנושות, סכנה היא לכולם, סכנת מות לבנו האדם שבכל העולם.

"עד מתי תארגנו אזכרות כאלו?" המשיך האיש לשאול. מתוך דבריו נשמע הד של מחאה נגד מי שמכלכל את מוהו עם ענינים שכבר שבע לשמוע אותם, נגד מי שמעורר את מצפוננו שכבר חשב שיכול לנוח בשקט ושלוה.

מה איוון לאזהרה האיומה שעלולה מתוך דבריו והסכים אתי. בתחילת הוא הלך לעולמו, לא שבו נמצאים ששת המיליונים שנשרפו חיים או שנחנקו ברכבות המות או שאכריחים נחתנו מהם חיים. אם בעולם זה הנשמות משיחות זו לזו, אז איש שיהי שמעו שם תשובות עד אין מספר לשאלתו: "עד מתי?"

"עד מתי?" השאלה נבעה מתוך רצון לשכוח מה שמרה, להזכור ל"עסקים הנורמליים" להזכיר ולהזכיר, שוב ושוב. מה שהיה עבר. האיש לא הכיר את מאמר חו"ש "גזרה על המת שישתכח מן הלב" אבל שאלתי ומה שנשמע מתוכה הביעה את הפתגם בפרופורציות של 6 מיליון מתים שבכיבו, גזר עליהם שישתכחו מן הלב.

זכרון כל העמים צריך להיות ער מפני שגורל העולם כולו תלוי באזכרות כאלה.
כן. לא רק נוראנו, אלא גורל כל העולם. הסופר המחונן בחסר עליון כדי לקנות את חורבנו, יד-הנו מר אלו ויועיל רמו על הסכנה של חורבן כלל-עולמי האורבת לכלול ואמר:

התשובה שלי הייתה כהורה ומלאה מרירות וכעם "עד מתי?" אלא שנים ואם זה יהיה נחוי, עוד אלה ועוד אלה עד שנוכל באמת להגיע לחיים השקטים שאתה כל כך צמא להם. דוקא כדי שהאנושות תוכל לה-רים את ראשה בלי בושה, עם מצפון טהור, אשר לנו לתת שזעיר השכחה יכסה את המגדניה שאין לה דומה בכל ההיסטוריה.

היות יהודים" לא רק אהנו, היהודים, אלא כל העמים נמצאים למצב שגיננו לאוישונוי אטופי כלל עולמי. ולכן אהנו צועקים ושום כח בעולם לא יוכל למתום את פינו, צועקים כדי שיהר קולנו יעבור מסור עולם ועד סופו, צועקים: "זכור."

"עד מתי?" עד שנדע שנעקרו מן השורש כל החיות עם דמות אדם, הצמאות גם כיום "לנקמה" "דרם" אותם ה"אנשים" שהם התליונים ככוח של האוישונוי. שהם מכינים עם רעל הספרים והעיתונים שלהם.

ארבעים שנה מאז הוגלו והושמדו אחינו בני-ישראל מצפון טרנסילבניה על ידי הרוצחים הפשיסטים ההורטיסטים והגרמנים.
יהי זכר קדושי עמנו ברוך!

אל מלא רחמים
EIL
MALEI
RAHAMIM

ציור - ב. לינקה
Desen
de B. Linke

ביקורו של מרן הרב בתל-אביב

(המשך מ'מס' 554)

דוג אשר ברך גם הוא באנום נרגש עד שולגו המעות מעיניו את ה"איש המורם מעם, כוכב, וזהר בשמי האומה". הוא ספר מה שראה בשו עיניו כשביקר ברומניה, מוסדות של תמיכה ווצאים מן הכלל (מסעדות כשרות שבהם סועדים בכבוד יותר מאל-פים חמש מאות איש, בכל יום, בתי אבות נהדרים, ביגוד חרש, חבילות מזון לכל הן, תמיכה כספית חרישית, משלוח מנות חמות, מזון יום-יום למטע אלה חלום וכו' וכו'), של הגינך (תלמוד-תורה, מסה לות ותזמורת נוער, שעורי עברית, שעורים תימי-טוריה יהודית, עוגני-שבת ויום-טוב וכו' וכו') של הד (יותר מפאה בתי-בנסת משופעים ובמטע חמישים מהם יש מנין בכל יום ערב ובוחר) משלוח יותר משלושת אלפים וחמש מאות ספריו תורה ועד עכשו יותר משלושים אלף ספריו-קודש, לארץ ישראל, הינם אין כסף, עליה מבורכת של יותר משלוש מאות ושמונים אלה יהודים מרומ-ניה לישראל וכו'.

דברי תורה

מאת הרב יצחק מאיר מרילוס - גאורג

לפרשת שלח (ב) שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל ויען שהמלה לך נראה כמיותרת ל"ל פירש רש"י לרעתך אני אני מצוה לך אם תרצה שלח והקושיא ידועה דהתן פסוק נ וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' הרי שציווה הקדוש ברוך הוא על השליחות ורש"י נשמר מהו ופירש על פי ה' רשותו שלא עיבד על ידו ועדין ביאור דפשיטה דקרא לאו הכי משמע במדרש רבה (פרשה ט"ה) מובא וזה לשונו ואר משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו עד שנמלץ בהקדוש ברוך הוא על כל אחד פלוני משבט פלוני ואמר לו ראויים הם שנאמר וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' ובאמת כל הענין הוא פלאי מאהר שהעיד עליהם הקדוש ברוך הוא כי ראויים הם לאותו שליחות כיצד נתפכו בכת אחת מן ההיפוך על ההפוך ועשו את כל הצדקה וערכו לכל אותו הדור שנלקח וידוע מה שזכור בזה הקדוש דבאמת היו צדיקים אלא שצפו מראש שעתידים לרדת מ-גדולתם כשיכנסו ישראל לארץ לפיכך הוציאו רובת הארץ רעה אמנם גם זה תמה לומר שקדושי עליון שנתפכו כל כך בעבור נגיעה זו למורד ולהמירד

36 שנה של הישגים קהילתיים כבירים

20 ביוני ש.ו. ימלאו 36 שנה מהיום שבערות השם נבחר כרבת ראשי של קהילות יהודי רומניה בארצנו האיש שההישגה העליונה העידה אותו להיות הרועה הרחוני הנאמן והמנהיג לחיי יום יום של ערבות, מרן הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שליט"א.

36 שנה האלה הן שנות הישגים קהילתיים כבירים, לגיוול המתמיד של ערכה של קהילתנו, של התנתג ארצנו, של גידול דור חדש של ילדי עהנתנו והגינו כרוח התורה והמסורה בת אלפי השנים, בראנה תדירית לכל חברי הקהילה היה-דות, שמוכסחים להם תחת הנהגתו והשגחתו של הרב הראשי. הנאי חיים בכבוד, ושפורת המ-צוות של תורתנו הקדושה. כל אלה נרמו לכך

הועד המנהל של פדרצית ההקהלות היהודיות ברוסובוליקה הסוציאליסטית רומניה

Tiparul executat la I. P., 13 Decembrie 1918 sub comanda 3/85